

GAZİLER OVACIĞI'NDAN BİR EREN: DERVİŞ EDNA'NIN HAYATI VE DEYİŞLERİ *A SAINT FROM GAZİLER PLAINS: DERVİŞ EDNA'S LIFE AND POETRY*

Ali ONAR¹

Caner IŞIK²

ÖZ

Gaziler Ovacığı, Alevilerin yoğun biçimde yaşadığı bir yerdir. Aleviler arasında erenlik diğer bir adıyla gerçeklik çok önemli bir kavramdır. Yörede oldukça fazla eren yaşamıştır. Bunlar, gerek madden gerekse ruhen insanlara yardım etmiş zatlardır. Bu erenlerden biri de Karahisar köyünde doğup yaşamış olan Derviş Edna'dır. Yörede kendisini eren diye bilinip saygı duyulur. Muhabbet ortamlarında, cem erkanlarında bulunarak insanları hak yolunda olmaya çağırıştır.

Derviş Edna'nın mürşidi yine Gaziler Ovacığı erenlerinden olan Merzifon'lu Kul Fakir'dir. Bu yüzden Kul Fakir Ali dervişin

etkisi Derviş Edna'da açıkça görülür. Bu etkileri deyişlerinde de görmek mümkündür. Deyişleri Alevi inanç yapısını anlatan nefes tarzındadır. Bu deyişler yörede ezbere bilinip cemlerde söylenmiştir. Söz konusu deyişler hem kulaktan kulağa hem de yazılı olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Çalışmamız yoğun derleme bir çalışmasının ürünüdür. Bu derleme, Derviş Edna'nın türbesini ziyaret eden sevenleri (sevicileri) ve günümüzde yaşayan kendi evlatları, torunları ile görüşülerek tamamlanmıştır. Daha sonra bu bilgiler düzenlenerek makale oluşturulmuştur. Çalışmamızda aynı zamanda yazılı ve görsel kaynaklar da kullanılıp Derviş Edna bütünsel olarak değerlendirilip analiz edilmiştir. Derviş Edna hakkında daha önce bu düzeyde akademik araştırma yapılmamıştır. Çalışmamız ile Derviş Edna, Anadolu kültür kaynağı olarak bilim dünyasına kazandırmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Derviş Edna, Gaziler Ovacığı, Alevilik, Erenlik, Karahisar Köyü.

Makale geliş tarihi: 28.06.2016 • Makale kabul tarihi: 25.11.2016

1 Uzman Araştırmacı, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

2 Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

ABSTRACT

Gaziler Plain is a place that is densely populated by Alevis. Saintness is a very important concept among Alevis. So many saints live in the region. These dignitaries help people both materially and spiritually. One of these saints is Derviş Edna from Karahisar village. He was a well-known and respected Saint in the region. At public places and worships trying to guide people the god path.

Derviş Edna's tutor is Kul Fakır who is also a saint from Merzifon. So, the influence of Kul Fakır Ali Derviş was clearly seen on Derviş Edna. The influence can be seen in his poetry. These poetries can be an elaboration of the belief structure of Alevis. These are memorised and repeated at "cems". These poetries in point has been reached today both in writing and orally. Our study is a product of an intense compilation. This compilation was completed with visitors of Derviş Edna's tomb, his lovers, living children and grandchildren. After that the article was prepared by organising these documents. In our study Derviş Edna was considered as a whole and analysed by using both writing and visual sources. Before now there had been no academic research done about Derviş Edna. The aim of our study is to bring Derviş Edna in the science world as a cultural source of Anatolia.

Keywords: Derviş Edna, Gaziler Plains, Alevis, Saintness, Karahisar Village.

GİRİŞ

Gaziler Ovacığı Alevilik açısından önemli bir yere sahiptir. Bu yörenin içinde bulunan Alevi köylerine baktığımız zaman Aleviliğin daha duru bir biçimde yaşandığı görülmektedir. Alevilik içerisinde önemli unsurlardan biri erenliktir. "Erenler, halk belleğini ruhsallık yönünden yeniden şekillendiren kişilerdir. Gündelik hayat içinde yaşanan karmaşalara; insanın 'aslına' duyulan inanç ve kararlılıkla, Hakk'a teslimiyet sonucu duyulan güvenle cevap verirler" (Işık, 2013: 120). Halk arasında bu kişilere çok farklı isimler verilmiştir. Yörede ermiş anlamına gelen "gerçek" kelimesi sıkça geçer. Bu, erenlerin gerçek olması, gerçek dünya ile temas halinde olmalarına inanmaları ile ilgilidir. Bu bölgede yaşamış olan erenler birbirleri ile etkileşim halinde olmuşlardır. Farklı bölgelere gidip gelen bu erenler geniş bir coğrafyaya seslerini duyurmuşlardır. Böylelikle bir ereni anlamamız ve araştırmamız için farklı bölgelerde araştırma yapmamız gerekmektedir.

Gaziler Ovacığı'nda eren sayısı oldukça fazladır. Bu durum hakkında bir rivayet Merzifonlu Kul Fakır'e aittir. Bu rivayete göre Hızır buradan geçerken çuvalının altı delinmiş ve gittiği yol boyunca buğdaylar dökülmüştür. Dökülen her bir buğday oradaki bir ereni temsil eder. Bundan dolayı bu yörenin ereni eksilmez denir³. Başka bir

3 Kadim ONAR: Çorum-Merkez-Karasar Köyü, 1966 doğumlu, ilkokul mezunu. Derviş Edna, annesinin dayısıdır. Ezberinde birçok erene ait deyiş mevcuttur. Bildiklerinin çoğunu, Derviş Edna'nın sevicilerinden olan anneannesinden öğrenmiştir (KK10).

rivayet ise bu yöreden Battal Gazi'nin geçtiği ve bu yatan zatların da savaş esnasında şehit olan askerler olduğu yönündedir.⁴ Gaziler Ovacığı; Amasya'nın Gümüşhacıköy, Merzifon, Suluova ilçelerini ve Çorum'un da Amasya tarafında bulunan birkaç köyünü kapsar. İşte bu köylerden biri de eski adı, Karasar olan ve civarda böyle bilinen Karahisar köyüdür. Karahisar Köyü, Alevilik inancının halen yaşandığı, eski âdetlerine bağlı bir Alevi köyüdür. Köyün etrafında toplam on dokuz adet türbe bulunmaktadır.⁵ Birkaç köyün içinde olmak üzere diğerleri köyün etrafını çember misali çevrelemiştir. Köy halkı bu türbelerin kendilerine destek olduklarına inanır. Bu türbelerin farklı destekleri vardır. Kimisi ruhsal, kimisi şifa anlamında yardım ettiklerine inanılır. Türbelerin çoğu hakkında kesin olmayan söylenti düzeyinde bilgiler vardır. Bu türbelerin birçoğu kabir olmasına rağmen makam onlalar da vardır. Türbelerdeki kişilerin önemli zatlar olduğuna inanılır aynı zamanda türbelerin de köyü koruduklarına inanılır. Komşu sünnî köylerin birinde ikâmet eden bir adamın Karahisar köyünden Hüseyin Uslu'ya anlattığına göre; 1980 Çorum olayları esnasında köye saldırmaya gelen kişilerin köye yaklaştıkla-

rında bir sis bulutunun köyü kapattığı ve gelen kişilerin köye giriş bulamadığı, sis bulutunun içinde ilerleyenlerin başladıkları yere geri döndükleri, bu sebeple köye girmeden geri dönmek zorunda kaldıkları aktarılır.⁶

Derviş Edna, 1878 yılının Ramazan ayının Kadir gecesinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mehmet'tir ve mensup olduğu aile 1934 soyadı kanunu ile "Ercelep" soyadını almıştır. Anlatılanlara göre; orta boylu, beli hafif kambur, sakallı, uzun saçlarını on iki örgü şeklinde yapıp kafasındaki yeşil sarığa koyan bir kişidir.⁷ Derviş Edna, yoksul bir aileden gelmiştir ve geçimini köyde çobanlık yaparak sağlamıştır. Yaşadığı dönemde kıymeti bilinmemiştir. Hor görüp yaptıklarıyla alay eden ve ona düşmanlık besleyen kişiler olmuştur. Bu düşmanlığı başka köylerden ziyâde, kendi köylüleri etmiştir. Ama o, hiçbirine kötü davranmamış ve kin gütmemiştir. Böyle kişiler olduğu kadar onu sevenler de vardır. Bu sevenler sürekli yanında olan ve onun sohbetlerinde bulunan kişilerdir. Sevenleri Derviş Edna'nın deyişlerini defterlerine yazıp çocukları vasıtasıyla günümüze değin ulaştırmışlardır.

4 Tayfun ÇETİN: Çorum-Karasar Köyü, 1986, Lise mezunu. Kendisi aile olarak dini bilgisi oldukça fazla olan bir aileden gelir. Öğrenmeyi seven ve okuyup araştıran birisidir (KK20).

5 Bu türbelerin isimleri şunlardır: Ali Buğez Dede, Tokacın Pınar, Büyük Pınar, Öksürük Tekkesi, Tangala, Çirçir, Akkubbe, Derviş Dede, Üçler Dede, Abdullah Hoca, Musalla, Yağmurlu, Yüce Dede, Hamza Dede, Sııklı, Kanili Kızı, Seyit Salat Türbesi, Sabır Dede, Seyit Salat Türbesi

6 Hüseyin USLU: Çorum-Merkez-Karasar Köyü, 1955 doğumlu, ilkokul mezunu. Köyde fazla yaşamayıp ömrünün çoğunu Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesinde geçirmiştir. Civar köylerde tanıdığı çok olup yöre hakkında bilgilidir (KK8).

7 Ali DOĞMUŞ: Çorum-Karasar Köyü, 1927 doğumlu, ilkokul mezunu. Köyün bilinen hocalarındandır. Havas ilimleriyle ilgilenir. Civarda yaşamış en eski erenler hakkında bilgisi bulunur. Arapça ve Farsça'ya hakimdir (KK1).

Derviş Edna üzerine akademik düzeyde bir araştırılma yapılmamıştır. Yörede sevicilerinin defterlerindeki deyişleri dışında, yine bu defterlerden yararlanılarak oluşturulmuş bir derleme kitap (Çevik, 2008) ve kızı Behiye'nin ölmeden önceki ses kayıtları mevcuttur. Biz de bu derlemede hem bunlardan yararlanarak hem de detaylı bir alan araştırması sonucunda elde ettiğimiz verilerle bu çalışmayı meydana getirdik.

Derviş Edna'nın mürşidi Kul Fakir'dir. Kul Fakir'in Merzifon'da yaşaması sebebiyle, o bölgeye gidip gelen Derviş Edna, geniş bir coğrafyada tanınmıştır. Gezdiği bölgelerde cemlere katılan Derviş Edna'nın deyişlerini buralarda söylemiştir. Bizde çalışmamız esnasında bu geniş coğrafyada Derviş Edna'nın izine sıklıkla rastlamışızdır. Hem kendi köyü olan Karahisar'da hem de Amasya'nın köylerinde derlemeler yapılmıştır. Onun sevenlerinin ezberlerinde ve defterlerinde bulunan deyişler aktarılmıştır. Muhabbetlerinde bulunmuş kişiler, deyişlerini ezberlerinde tutmuşlar ve bu deyişler sözlü kültür vasıtasıyla kulaktan kulağa aktarılacak günümüze değin ulaşabilmiştir. Deyişler birkaç kelime yanlışları olsa da genel olarak doğru olarak aktarılmıştır. Söz konusu deyişler, muhabbet ortamlarında dinlenip düzeltilmiş ve doğru biçimde aktarılmasına dikkat edilmiştir. Yörede ses ve video kayıtlarıyla derlemeler yapıp tüm bunların sonucunda en doğru kayda ulaşılmıştır. Bu bilgiler analiz edilerek Derviş Edna'nın hayatı ve düşünce dünyası üzerinde bilgiler ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışma ile

Derviş Edna üzerinde akademik bir çalışma yapılmış olup bilim dünyasına kazandırılmış olacaktır.

Derviş Edna'nın Hayatı ve Düşünce Dünyası

Gaziler Ovacığı (Işık, 2013; Işık; Onar, 2015) üzerinde yeterince araştırılma yapılmamış bir bölgedir. Ruhâniyetin ve çağdaş değerlerin iç içe olduğu, Aleviliğin saf ve duru halde yaşandığı bir yöredir. Yöreye bakıldığında çok fazla eren evliya dikkatimizi çekmektedir. Bunlardan biri de asıl adı Mehmet olan Derviş Edna'dır. Yörenin diğer önemli ismi Kul Fakir tarafından yetiştirilmiştir.

Derviş Edna hakkında ilk araştırması 2008 yılında Mehmet Çevik yapmış ve "Derviş Edna ve Fedâî" ismi ile yayınlamıştır. Mehmet Çevik'e bu çalışma esnasında, gerek deyişlerin bulunması gerekse menkıbeleri hakkında yardımcı olan isim, yani çalışmanın mimarı Hasan Yüceer'dir.⁸ Hasan Yüceer anlattığı bilgileri ve deyişleri babasından öğrenmiştir. Ailesi dervişan bir ailedir. Babası, Derviş Edna'nın gönül dostlarından olup onun muhabbetlerinde bulunmuş bir kişidir. Duyduğu deyişleri ezberleyip defterine yazmıştır. Bu defter şu an Hasan Yüceer'dedir. Hasan Yüceer, ha-

8 Hasan YÜCEER: Çorum-Karahisar Köyü, 1956, Lise Mezunu. Babası Derviş Edna zamanında yaşamıştır. Deyiş sevgisi sebebi ile başta Derviş Edna olmak üzere birçok aşık ve dervişin deyişlerini topladığı defteri vardır. Hasan Yüceer de anlattıklarını bilhassa babasının deyişler topladığı cönkten öğrenmiştir (KK7).

len Çorum'da ikamet eden gönül dostu bir isimdir. Kendisi Derviş Edna'nın 2015 yılında vefat eden kızı Behiye Ercelep ile de iletışim halinde olmuş, ondan da Derviş Edna hakkında çokça bilgi edinmiştir. Biz de bu bilgileri kendisinden bizzat edinip makalemizde aktardık. Deyişlerin çözümlenmesi ve Mehmet Çevik'in eserindeki bazı hataların düzeltilmesinde söz konusu defter bize yardımcı olmuştur. Ayrıca alan içinde yaptığımız çalışmalarla beraber Musa Yıldız'dan, Mehmet Çelik'ten, Kemal Gevrek'ten de yeni deyişler çalışmamıza katılmış olup Derviş Edna Külliyyatı bir araya getirilmiştir.

Derviş Edna, 1878-1928 yılları arasında Çorum'un Karahisar köyünde yaşamıştır.⁹ Doğduğu gün Kadir gecesine denk gelmektedir.¹⁰ O gün köye cem yapmak için İdrislerin Mehmet Dede diye bilinen bir dede gelir. Bu ceme Derviş Edna'nın hamile annesi de katılır. Semah esnasında sancıları başlayan kadını hemen eve getirirler ve o gece Derviş Edna dünyaya gelir. İsim koymak için aile halkı fikrini söyler. Kadir, Hamdi ve Mehmet isimleri kâğıtlara yazılıp kura çekilir. Annesi üç seferinde de Mehmet ismini çeker ve bebeğin ismi Mehmet olur.

9 Köye ilk yerleşen boy Oğuzların Avşar boyunun Alışar aşiretidir. Bu isim zamanla Alaşar, sonrasında Karaşar ve en son olarak da Karasar halini almıştır. Daha sonra bu isim sadeleştirmek ve akılda kalıcılığı sağlamak amacıyla Karahisar olarak değiştirilmiştir.

10 Behiye ERCELEP: Amasya-Merzifon, 1926-2015, İlkokul Mezunlu. Derviş Edna'nın iki çocuğundan büyük olanıdır. Doğumundan iki yıl sonra babasını kaybetmiştir. Bildiği deyişleri annesi ve onu sevenlerinden öğrenmiştir. 2015 yılında vefat etmiştir (KK3).

Ertesi gün hayırlı olsun demek için ziyarete gelen Mehmet Dede bebeğin ismini sorduğunda annesi; "Senin ismin dururken başka isim koyar mıyız hiç?" demiştir.¹¹

Derviş Edna, büyüyünce geçimini sağlamak için çobanlık yapmaya başlamıştır. Çobanlık yaparken bir yandan hayvanları otlatır bir yandan da yanık sesiyle deyişler söylermiş. Sesinin güzelliği ile etrafındaki herkesi kendisine hayran bırakmış. Hak kelâmı olarak kabul edilen bu deyişler, şiir ustalıklarıyla dolu olup, kolay ezberlenme teknikleri ile günümüze kadar kalıcılığı sağlanmıştır.¹² Derviş Edna bu deyişleri ve ruhsal etkileriyle kısa zamanda ilgi uyanırmıştır. Derviş Edna'nın sözlerindeki hakikatin farkına varanlar ona itibar etmiş ve sözlerine önem vermişlerdir. Deyişleri cemlerde söylenmiş, sevicileri tarafından ezberlenip muhabbetlere konu edilmiştir. Bu muhabbetler sadece kendi köy halkı ile Gaziler Ovacağı genelinde dillendirilmiştir.

Hız. Ali'ye batıl ile hakikat arasındaki farkı sorduklarında; Hız. Ali, elini yüzüne dört parmağı ile kapatmış ve "Dört parmak kadardır. Batıl duyduğun, hakikat ise gördüğündür" demiştir. İşte bu erenler, Hız.

11 Melek TURAP: Çorum-Karasar Köyü, 1930, ilkökul mezunu. Çok genç yaşta dul kalan Melek hanımın dedesi Satılmış dervişti. Çocukluğunda birçok yöre erenini görmüş ve hizmet etmiştir. Yanyatan, Bıçare, Sefil Memmet gibi erenler hakkında bilgi sahibidir. Ezberinde yöre deyişleri vardır (KK14).

12 Zincirleme ve zincirbent koşma yapıları ile kıta arası geçişler kelime taşıması ile sağlanıp hafızada kalıcı olmak sağlanmıştır.

Ali'nin dediği hakikati görürler. Gördükleriyle de halkı, Hakk'a çağırırlar. Bu erenlere Hakk bilgisi mâlum olur. Derviş Edna bu gördüğünü şöyle ifade eder:

Derviş Edna'm doğru gider yolumuz /
Aktan okur kara bilmez¹³ dilimiz

Yaramaza tutturmasın salımız /
Cenazem tutmaya dört de kulu var

diyerek ifade etmiştir. Kara diye ifade ettiği mürekkeptir, yani yazıdır, okuma yazmadır. Aktan okur dediği ise hakikattir. Okuryazarlıkla değil Hakk bilgisi ile söylediğini ifade eder. Aktan, yani Hakk'tan okuduğunu ifade eder. Bu durum mürşidi Kul Fakir'de de karşımıza çıkar. Kul Fakir de okuma yazma bilmez ve bu durumu benzer bir deyişle ifade eder:

Aktan okur kara bilmez pirimiz /
Musa-yı Kazım'a âyân halımız

İmam İrıza'ya teslim varımız /
Cihan'ı ışıtan nur olmadı mı?

diyerek ifade etmiştir. Bu iki deyişe baktığımızda Kul Fakir'in Derviş Edna üzerindeki etkisi açık bir şekilde belli olmaktadır.

Derviş Edna, çevresindekileri her zaman Hakk'a çağırarak, onlara iyilikleri öğütlemiş kötülükten uzaklaştırmıştır. İnsanların, hangi düşüncede ve hangi amaçta olduğunu anlasa da bunu yüzüne vurmayıp onlara doğrudan göstermiştir. Fakat Derviş Edna bir çok Hakk ereni gibi zamanında anlaşılamamış,

hor görülmüş ve birçok kötülüğe maruz kalmıştır. Derviş Edna'ya özellikle kendi köyünde hak ettiği değer verilmemiştir. Ama o bunlara rağmen suskunluğunu koruyup sesini çıkarmamış, asla karşılık vermemiştir. Sadece "Kara zarınızı yırtamadım" diyerek sitemini dile getirmiştir. Kendi köyünden ziyâde civar köylerde daha çok sevilmiştir. O yılların şartlarında köyden köye zorlu şartlarda dervişe gelip gidenler, Derviş Edna'nın muhabbeti için türlü zorlukları göze alırlarmış. Bu sıkıntılı durumu zamanında Derviş Edna'ya Gümüşhacıköy'den gelen bir grup içinde olan Saniye Bacı;

Karasar derler ben de bilmezidim

Selam alıp selamın vermezidim

Derviş Edna olmasa gelmezidim

Muhabbet derdine uçup da geldim

dizeleriyle dile getirmiştir.¹⁴ Doğa koşulları, kış ve türlü zorluklar onları durdurmazmış. Derviş Edna'nın muhabbeti bu sıkıntıların hepsinden baskın gelirmiş. Bu durum karşısında Derviş Edna, gelen topluluğu;

Derviş Edna'm bu halimden bilene /
Bir kelâm söyledik bizden alana

diyerek kendi hali ile hallenmek isteyenleri işaret etmiş ve kelâmını Hakk

¹³ Okuryazarlıkla değil Hakk vergisi ile bilmek.

¹⁴ Bayram ÇETİN:Çorum-Karasar köyü, 1932, İlkokul mezunu. Yörede eski yazıyı okuyup yazabilen cem erkanlarında hocalık yapan aynı zamanda havas ilimleri de ilgilenen ilim sahibi bir şahsiyettir (KK2), (KK3).

kelâmı olarak kabul edenlere çağrısını dile getirmiştir.

Derviş Edna kendisi hakkında yukarıdaki dörtlüğü okuyan Gümüşhacıköy'deki Saniye Bacı'ya misafir olur. Saniye bacının kocası birinci dünya savaşında cephede askerdir. Eşini Rus askerleri sıkıştırmıştır. Kurtulma ümidi kalmayınca intihar etmek için tüfeği kendi kafasına dayayınca bu durum Derviş Edna'ya malum olmuştur. Saniye Bacı'ya "Saniye Bacı, geldik gediğin başına, çekelim mi itelim mi?" diye sormuştur. Bunun üzerine Saniye Bacı, "Ağam, iki çocuk ile ne yapayım, çekelim" deyince Derviş Edna dua etmiştir ve adam ölümden kurtulmuştur. Savaş uzun sürmüş, Saniye Bacı ve çocuklar evde sıkıntılı günler geçirmiş. Derviş Edna, gidip gelmek zor olduğu için, kocası askerden dönene kadar aileyi toplayıp yanına getirmiştir. Savaştan dönen kocası eve geldiğinde karısını evde göremeyince bu durumu komşulara danışmıştır. Eşinin Derviş Edna ile gittiği ve Derviş'i sevdiği yönünde iftiralar atmışlardır. Ama adam buna inanmayıp "O derviş beni savaşta kurtardı." demiştir. Durumu fark eyleyip doğrudan Karasar'a gelip hasret gidermişlerdir (Çevik, 2008).¹⁵ Dervişlerle sevenleri arasında kurulan bu ruhsal bağ birçok yol yabancı tarafından yanlış anlaşılmış ve türlü iftiralarla bu ilişkiler karalanmaya çalışılmıştır.

Derviş Edna bir gerçek olarak tarikat içinde de yer almış fakat yola uygun olmayan, düşkün olanların da ceme gelme-

sinden dolayı ceme gelmemeye başlamış. Yine bir gün köyde cem yapılacaktır, Derviş Edna'nın olmadığını fark ederler ve onun da gelmesini isterler. Davet etmek için onun sevicilerinden Tavuk Hasan'ın oğlu Sadık Çavuş'u gönderirler. Derviş Edna'ya durumu anlatılır, Derviş reddetmek istemez. Hanımına bir kahve yapmasını söyler. Sadık Çavuş, "Her şey hazır, bizi bekliyorlar, geç kalırız" dese de Derviş Edna; "Dışarıda sel seli götürüyor, nereye gidiyorsun" der. Sadık Çavuş gelirken havanın açık olduğunu aklına getirdiyse de ses etmemiştir. Kahveler içilmiştir ve dışarı çıktığında gerçekten de ortalık çamurdan geçilmiyordur. Sadık Çavuş bu sefer de nasıl gideceğiz bu çamurda diye düşünmeye başlar. Fakat yollar âdeta asfalt gibi olur ve hiç çamura basmadan cem evine gelirler. Cem evinin avlusuna girince Sadık Çavuş'un gözündeki perde kalkar ve bakar ki avluda semerler bulunmaktadır. Derviş Edna, Sadık Çavuş'a "Sen de semerini şuraya bırak da ceme öyle girelim." der. Ceme girerler, hizmetler edilir. Derviş Edna'ya lokma getirildiğinde "Helali var haramı var" der ve lokmayı yemez. Cem bitip çıktığında semerini alan evinin yolunu tutar. Avluda semer kalmamıştır. Sadık Çavuş kendi semerini sorduğunda Derviş Edna, "Senin semerini Selman'ın topala yükledik" der.¹⁶ Selman'ın topal denen kişi Derviş Edna'yı hiç sevmezmiş ve sürekli ona

15 (KK3).

16 Hasan SALBAŞ: Çorum-Karasar Köyü, 1930 doğumlu, İlkokul Mezun. Köyün en yaşlı insanı olduğu için çok fazla olaya ve kişiye şahit olmuştur. Derviş Edna hakkındaki bilgilere babası vasıtasıyla vakıftır (KK6), (KK3).

kötülük edermiş ama karısı Derviş Edna'nın sevicilerindenmiş. Selman'ın topalın karısı bir gün Derviş Edna'ya, "Bu sana çok kötülük ediyor, rüyasına girip de cezasını versene şunun" demesi üzerine Derviş Edna, "Rüyaya girmek koyna girmek gibidir, öyle birinin koynunda ne işim olur" diye cevap vermiştir.¹⁷

Derviş Edna, kendine karşı yapılan saygısızlıklara sesini çıkarmamıştır fakat köyün kendini bilmez kişileri bir gün kendi aralarında sohbet ederken kendilerini yüceltip hatta erenlerin yerine koymaya kalkışır. Bu durumdan son derece rahatsız olan Derviş Edna, gönlünden geçirip Kul Fakir'in gelmesini arzu etmiştir. Çok bir süre geçmeden yanında Kul Hüseyin'in oğlu Halil ağa ile birlikte Kul Fakir, elinde sazı ile Karasar'a gelir. Hepsine sıra ile deyişler söyler deyişlerin içeriğinde "Kendini biraz önce şu evliyanın yerine koyuyordun, hadi şimdi söyle bakalım" gibi ifadeler vardır. Bunu gören haddini bilmezler Kul Fakir'in bu kerameti ile mahcup olurlar.¹⁸ Bu kerameti gören Derviş Edna, mürşidine bağlılığını şu deyişi ile anlatır:

17 Zeynal AL: Çorum-Karasar Köyü, 1953, ilkokul mezunu. Kendisi de derviş oğlu olduğu için bu işlerin ister istemez içindedir. Küçükken duyduğu çoğu deyişleri unutmamıştır ve ezberinde korumuştur (KK21) (KK3).

18 Musa YILDIZ: Çorum-Acıpınar Köyü, 1933, okula gitmemiş. Okuma ve yazmayı askerlik yaparken öğrenmiştir. Yörede zakirlik yapmıştır. Sefil Mehmet, Bağrıyanık gibi önemli isimler tarafından yetiştirilmiştir. Ezberinde 4000 deyiş olduğu söylenir (KK16).

Yoluna kurbandır cesette canım / Senin emrin ile söylüyor dilim

Gönülden çıkarma gül yüzlü pirim / Gönülle karışan yâre kurbanım

Karıştın gönlüme dalgam coşturdun / Aşkın kürresinde¹⁹ sinem bişürdün

Aşkına düşeli günüm geçirdin / Erişen günümde pire kurbanım

Seni görmeyince duramam derdim / Senidin dilimde ezberim virdim

Cümle dertlilere sendedir yardım / Çağınca erişen cana kurbanım

Karıştı canımız vallah ayrılmam / Tanıdım dostumu billah çevrilmem

Cihanı verseler bakıp ayrılmam / Hakikat söyleyen dile kurbanım

Derviş Edna'm dosta kurban olmuşam / Cihanı seyredip bir tek bulmuşam

Selman gibi sevdiğime ermişem / Alnında balkıyan²⁰ nura kurbanım

Derviş Edna, Kul Fakir'e gönülden bağlıdır. Zaten son dizede de Selman gibi derken de, Kırklar Cemine telmih yapmaktadır.

19 Demirci ocağı, büyük ocak. Olgunlaşmak için verilen savaş.

20 Parlamak.

Nasıl ki Selman dileğine ulaşmışsa, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye kavuşmuşsa kendisinin de mürşidine kavuştuğunu söylüyor. Buradan Kul Fakir'in kendisini nasıl yetiştirdiğini anlıyoruz. Bir anlatılana göre Kul Fakir'in yanına gittiği bir gün dönme vakti gelince atına binip diğer taraftan geri inmiştir. Mürşidinden ayrılmak istememiştir. Başka bir gün ise Kul Fakir; "Derviş Edna, gönül gönüldedir. Artık memleketine git." deyip cebinden çıkardığı elmayı dörde bölmüş ve bir parçasını Derviş Edna'ya vermiştir.²¹ Bu kadar sevdiği birinden ayrılmanın zorluğunu ifade eden bir deyiş söylemiştir:

Derviş Edna'm erilmiyor sırrına /
Niyazım var cemâlinin nuruna

Ayrulurken fırat²² geldi serime²³ /
Gönül gönüldedir dedi çok şükür

Araştırmalarımız esnasında Mehmet Çevik'in bir yazılı eserine denk geldiğimizi söylemiştik. Bu eserde geçen bir kısımda söylendiğine göre; Derviş Edna Hakk'a yürüdükten sonra Kul Fakir Karahisar köyüne gelir. Derviş Edna'nın oğlu Halil İbrahim kırıktır ve Kul Fakir'in kucağına verirler. Çocuk Kul Fakir'in kucağındaiken Kul Fakir'e bakar ve gülümser. Kul Fakir'de "Tez gittin tez geldin diye mi gülüyorsun teres,

al Zeynep bu Derviş Edna'nın yerini tutar, bu sana yeter." dediği yazmaktadır (Çevik, 2008). Fakat bu durum gerçeklerin ruh göçü hakkında anlattıkları bilgilerle çelişir. Çünkü bir ruh iki bedende birden olamaz ve kişinin kendi oğlunun reenkarnasyonu olması teknik olarak mümkün değildir. Bu sebeple bu bilgi onu sevenler tarafından efsaneleştirilmiş bir anlatı olarak kabul edilebilir.

Yine köylülerinin anlattıklarına göre²⁴ harman zamanı Çorum tarafından büyük bir yağmur bulutu geliyormuş ve köylü bu durumdan çok korkmuş. İnsanların üzüldüğünü gören Derviş Edna ellerini yukarı kaldırıp "Nereye geliyon ey mübarek, öte git" demiştir ve yağmur bulutu geldiği yöne doğru ilerlemiştir. Köy yeniden günlük güneşlik olmuştur. Bu kadar kerameti olduğuna inanıldığı halde, yakınında olanlar kendisine bağlanmamıştır. En yakını olan annesi dahi onun farkına varamayıp bir gün Derviş Edna'ya; "Ben bu yaşıma geldim, ömrümün son anlarını yaşıyorum. Uzun zamandır bir gerçeğin sohbetinde bulunmadım." deyince;

Bahçelerde zerdali / Nerden geliyon zır deli

Günde Hakk yanında da / Yine gözü perdeli

21 Satı ONAR: Çorum-Karasar Köyü, 1972, ilkokul mezunu. Kendisi derviş torunu olup deyişlere meraklıdır. Kireymir ve Sarıbuğday köylerinden bir çok deyiş öğrenmiş ve deyişleri ezberinde korumuştur (KK18).

22 Ayrılığın verdiği üzüntü.

23 Baş.

24 Mehmet ÇELİK: Çorum-Karasar Köyü, 1974 doğumlu, İlkokul Mezunu. Yörede birçok aşışın ve dervişin muhabbetinde bulunmuştur. Çok uzun süredir deyiş toplama işinde aktiftir. Kendi tuttuğu defterine yörede bulunan eren ve dervişlerin deyişlerini yazar. Kendine ait birkaç tane defteri mevcuttur (KK13).

diyerek bu durumu ifade etmiştir.²⁵ Kendisinin hala farkında olmadığını gözlerinin perdeli olduğunu böylece zikreder. Hanımına da;

Kaşı gözü düz güzel / Elinde bâde süzer

İkrar verdin ikrar aldın / İkrarında dur güzel

diyerek ona da sitem etmiştir.²⁶ Bu dizelerden de hanımının Derviş Edna'nın bildiği bir ikrara karşı yanlış hareketleri olduğu ve Derviş Edna'nın hanımını ikrarına sadık kal diyerek uyardığını anlıyoruz. Yine bir gün böyle sızlanıp duran annesine "Ne oldu Yemen'e gidesice?" diye karşılık vermiştir. Annesi bir süre sonra vefat eder. Derviş Edna, bir süre sonra "Eyvah, kadını Yemen'e attık! Ama çok durdurmam orada." Der. Buradan da anlayacağımız olay, annesi yeni hayatında Yemen'de bir kalıpta dünyaya gelmiştir. Çünkü erenlerin ağzından çıkan söz gerçektir ve anında gerçekleştiğine inanılır.²⁷

25 Mehmet AL: (Zobu'nun Memmet) Çorum-Merkez-Karasar köyü, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu. Dedesi de bir derviş olup kendisinin de birçok deyişi vardır. Aşıklık geleneğine ilgilidir. Ezberinde birçok deyiş bulunur (KK12).

26 Sadık ONAR: (Minik) Çorum-Merkez-Karasar köyü, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu. Aşık deyişlerini bilir. Yöredeki birçok dervişin deyişlerini ezbere bilir (KK17).

27 Kemal GEVREK: Çorum-Karasar Köyü, 1961 doğumlu, ilkokul mezunu. Köye gelen her aşığın sohbetinde bulunmuştur. Duyduğu ve dinlediği deyişi yazıya aktarmıştır. Yörede yaşamış birçok derviş ve aşığın deyişlerini kaydetmiştir (KK11).

Anadolu'da "kalıp değiştirme" olarak adlandırılan, ruhun farklı kalıplarda kendini göstermesi, birçok dini inanışın içindeki farklı yorumlarca kabul edilmektedir. İslam literatüründe Tenasüh, olarak kabul edilen inanç, birçok farklı yorum içinde de farklı anlam bulmaktadır. Tenasüh basit anlamıyla, rûhun ölümden sonra başka bir bedende yeniden dünyaya gelmesidir. Söz konusu inancın kaynağı tarihin çok eski devirlerine dayanmaktadır (Işık, 2012: 48). Aleviler, ruhun ölümsüz olduğuna inanır. Ruh, dünyaya gelir, vakti dolduğunda bedeni terk edip sonsuzluk âlemine döner. Bu süreçte kabir azabı, cehennem, cennet süreçlerinden geçerek yeni bir beden almaya hak kazanır. Bu hakkı kazanınca önceki yaşamında hak ettiği oranda başka bir beden ve isimle dünyaya geri döner. İlk yaşamında nasıl bir hayat yaşamışsa yeni yaşamı da ona göre şekillenir. Devam eden bir devir daimdir. Aleviler ölüme inanmaz, çünkü ruh ölmez. Kalıp değiştirerek tekâmülünü tamamlar ve bu tekâmül sonucunda erenlik boyutuna geleceğine inanırlar. Derviş Edna da reenkarnasyonu deyişlerinde işlemiş olan bir erendir. Dünyaya farklı zamanlarda geldiğini ve bu gidiş-gelişin hiç bitmeyeceğini zikreder. Hatta bunu şu dörtlüğünde:

Aşkına düşüp de canımdan geçtim /
Rahmet deryâsından bâdeni içtim

Bu fani mülküne çok geldim geçtim /
Elest ikrârımdan dönmem sanıyom

gayet açık bir şekilde dile getirmiştir. Dünyaya çok defa gelip geri döndüğünü söylemiştir. Elest meclisinde verdiği söze de ayrıca telmih yaparak, Alevilik inancında önemli olan el, dil, bel, şehâdet ve biat konularından şehâdet kısmını da bu deyişinde dile getirmiştir. Kalıp değiştirme dediğimiz bu durumu destekler tarzda başka bir deyişinde ise;

Hak yoluna aşığım / Görenlere ışığım

Üç yüz sene yaşasam / Yine gelir keşiğim²⁸

ifadesiyle de bu durumu yinelemiştir. Üç yüz sene geçmiş olsa dahi ölümün kaçınılmaz olduğunun fakat yeniden de sırasının geleceğini söylemiştir. Hak yolu aşığı olduğunu ve sadece “görenlere” ışık olduğunu da dile getirmiştir. Yine civarda söylenen diğer rivayete göre ise de öldüğünde Akkubbe adlı türbenin içine gömülmek istediği söylenir. Çünkü Derviş Edna’nın söz konusu türbede yatan zat ile aynı kişi olduğuna işaret ettiğine inanılır. Çünkü erenler, bir kalıp için iki kabre gerek yoktur derler. Akkubbe diye bilinen türbede yatan zatın isminin Abdullah olduğu ve çok eski bir türbe olduğu söylenir. Hatta köyün yaşlıları üç yüz yıllık bir türbe olduğunu belirtir. Bu da yukarıda verdiğimiz deyişteki “üç yüz sene yaşasam, yine gelir keşiğim” sözlerini akla getirir. Hakk erenler böyle bir şeyi sadece kendi kabirlerinin yanına ister. Derviş Edna da yeniden aynı yere defnedilmek ister. Va-

siyeti üzerine de Akkubbe’nin bahçesine defnedilir ve daha sonra sevenleri tarafından üstü kapanarak Akkubbe ile aynı çatı altında iki farklı türbe şeklini almıştır. Öldüğü gece köyün üzerine öylesine büyük bir nur çökmüştür ki yan köylerden görenler, köyde büyük bir yangın olduğunu sanmışlardır ve atlarına binip köye gelmişlerdir. Geldiklerinde Derviş Edna’nın öldüğünü öğrenip durumu idrak etmişlerdir.²⁹ Ölümüyle ilgili anlatılanlara göre ise de üzeri kapanmadan bir süre önce, köyde bulunan bir imam oranın türbe olarak görülmesinden rahatsız olmuştur. Hatta oranın türbe olmadığını iddia edip bu iddiasını savunmak için de mezarın üzerine basmıştır. Bu durum karşısında Derviş Edna’nın kızı Behiye ağlayarak eve gelir ve durumu annesine anlatır. Behiye’yi annesi sakinleştirir; “Niye ağlıyorsun, o gözlü can idi, sen kendini üzme. O kendisine sahip çıkar.” demiştir. Bu olaydan kısa bir süre sonra ise imam rahatsızlanıp acil Çorum’a götürülür. İmam bir türlü iyileşemez. Sonunda vefat ederek kireçlenip toprağa verilir.³⁰

29 Muharrem ÇIRAK: Çorum-Karasar köyü, 1952, İlkokul mezunu. Yörenin sözlü tarihini ve olaylarını bilen Biçare dervişin sevenlerinden olan derviş dostudur (KK15).

30 Süleyman AKYILDIZ: Çorum-Karasar Köyü, 1942, İlkokul mezunu. Köyün dini bilgisi yüksek kişilerinden ve hocalarındandır. Köyde uzun süre imamlık yapmış ve dini ilimlerle iç içe biridir. Arapça bilir. Deyiş söylemeye çok meraklıdır. Her konuştuğu kişiye muhakkak bir deyiş okur. Bu deyişler genelde Kul Fakir, Derviş Edna veya Biçare’ye aittir. Kendisi Biçare’ninbir çok sohbetinde bulunmuştur (KK19).

28 Keşik: Sıra.

Derviş Edna, vasiyeti üzerine Akkubbe isimli türbenin yanına defnedilmiştir. Fakat üzeri kapatılmadığı için toprak zamanla düzlenir ve bu arazinin sahibi olan Sadık Çavuş buraları bahçe olarak kullanmaya başlar. Sadık Çavuş'un oğulları bir gün bahçeyi kazarlarken kazdıkları yerden beyaz bir şey görürler. Bunun bir kefen olduğunu ve burada birinin yattığını anlayıp durumu Sadık Çavuş'a haber verirler. Sadık Çavuş hemen gelip mezarın üstüne kapanır ve "Ağamın sırrını size göstermem" der. Mezarı geri kapatırlar ve yerini belli ederler. Zamanla önce mezarın kendisi yapılır, sonra da üzeri kapatılır. Daha sonrasında Derviş Edna'nın 1985 yılında vefat eden hanımı Zeynep de Derviş Edna'nın yanına defnedilir (Çevik, 2008). Tüm bu anlatılanların neticesinde dikkatimizi çeken bazı noktalar olmuştur. Köyde anlatıldığına göre Sadık Çavuş, Derviş Edna'yı çok sevmektedir. Muhabbetlerde sürekli Derviş Edna'nın yakınında bulunan sevicilerindendir. Derviş Edna'yı bu kadar seven bir kişi, kendi bahçesinde bulunan Derviş Edna'nın mezarını niçin bahçe olarak kullanmaya başlamıştır? Mezarın düzlenmesine niçin aldırış etmemiştir? Yoksa Derviş Edna'nın cesedi niçin buraya gizlice gömülmüştür? Derviş Edna'nın ölümüyle ilgili sır nedir? Tüm bunlar bilinmemektedir. Bilinen bir şey varsa Derviş Edna, zamanında değeri bilinmeyip Hakk'a yürüdükten sonra kendisine daha çok kıymet verildiğidir.

Dervişler ruhsal yönleri güçlü ve sırlı insanlardır. Kendi iç yolculuklarını hak edenlerle hak ettiği düzeyde paylaşır. Bu sebeple kendileri hakkında menkıbe ortaya çıkaracak bir çok gizemli olay ve izlenim bırakırlar. Bu gizemli tarafları yaşadıkları dönemde kendilerinin hem çekici hem de çekinilen kişiler olmasını sağlar. Bu bağlamda Derviş Edna gibi zatların hayat hikayesi ve dünya görüşünü yazma sürecinde zorunlu olarak bu tarz menkıbelere, efsanelere ve anlatılara başvurmak zorunda kalınmaktadır. Dervişlerin şahsi yaşantıları onlar hakkında anlatılan keramet ve olağanüstülüklerle örülüdür. Derviş Edna yaşadığı ortama ışık olmuş ve çevresini Hakk olan doğrultusunda uyarmış, yaşamış ve gerçeklikten başka bir ifadesi olmamış erendir. Bu çalışmada söz konusu kerametler ve olağanüstülüklerden bahsedilmesinin temel gerekçesi, söz konusu duruma dair anlatıların bu söylenmeler içinde şekillenmesi gerçekliktir. Çalışmamızın bu kısmından sonra dervişin deyişleri aktarılmıştır.

DERVİŞ EDNA'NIN DEYİŞLERİ³¹

1. Açılmış Bahçede Güle Benziyor
2. Aldurdum Kuzum Ciğerden Meledim
3. Arz Eder Gönüller Eyiyor Canım
4. Az Bir Şeyden Bulanma
5. Bir Fatıha Üç İhlâs-ı Şeriftir
6. Biz Gidelim Hoşça Kalın Kardeşler
7. Cihan Yedi Kere Tülenecektir
8. Cihanı Verseler Ayrılmam Senden
9. Coş Edip Selamım Alır mı Bilmem
10. Çevre Yanı Nura Benzer
11. Dağıldı Nasipler Gel Eriş Paya
12. Dertli Sinem Her Çiçeğe Konamam
13. Didemden Akıttım Kan ile Yaşı
14. Düldül'ün Yeli mi Ola
15. Ehl-i Bey(i)tleri Yastı da Gitti
16. Eyliğe Çevir de Yüzümüz Güldür
17. Gel Nasihatımı Tuta Gör Kardaş
18. Hakk'ın Buyruğuna İman Edelim

19. İki Melek Bir Sofuya Tayindir
20. İmam Hüseyin'e Çok Oldu Zahmet
21. Kan ile Dolmadı mı?
22. Keremler Kânisin Eyle Hidayet
23. Kısmet Verir Yoksuluna Bayına
24. Kudret Hanundan Lokmasın Yerdim
25. Marifet Ehli de Kemalın Buldu
26. Nur ile Yunrulmuş Cemâlin Gördüm
27. Ortalık Karıştı Yalan Düzüldü
28. Ötüşür Kumrular Bülbül Duacı
29. Rakibin Yanında Söylemez Dilim
30. Sadık Yar Olana Şarım Pazarım
31. Senin Emrin ile Söylüyor Dilim
32. Söyleyim de Kulak Verin Erenler
33. Şad Et Gönlümüzü İstemem Kışı
34. Şad Etti Gönlümü Ummana Daldım
35. Şimdiki Âlemde Lâl Olmak Evlâ
36. Tâ Ezelden Diyner idim Ününü
37. Uyardın Gafletten Şad Ettin Canı
38. Vakit Tamam Oldu Etmem Mahana
39. Yaktı Kül Eyledi Aşkın Ateşi
40. Yaktı Şu Sinemi Yine Ayrılık

31 Deyişler, ikinci satırın söz konusu deyişin başlığı olarak seçilmesiyle ve daha sonra bu başlığın alfabetik olarak sıralanması ile belli bir düzen dâhilinde buraya aktarılmıştır. Deyişlerin bu sırası çalışmanın sonundaki "Kul Fakir deyişlerinin dizini" adı altında verilmiştir. Deyişlerin konularına göre türleri, hece ölçüsü birimi, deyişin nereden derlendiği bilgisi sırasıyla her bir deyişin ilk dipnotunda verilmiştir.

1. Açılmış Bahçede Güle Benziyor³²

Şu âlemde bir güzeli sevmüşem
Açılmış bahçede güle benziyor
Beni mecnun etti dostun bakışı
Cennet-i âlâda Hür'e³³ benziyor

Ne kadar meth etsem methe ilayık³⁴
Peşinde dönüyor yüz bin halayık³⁵
Deryâdan çıkmış da susamış balık
Akıyor kevseri bala benziyor

Baktım cemâline hüsn ü kemâldir
Sıtkınan sevene on iki (i)mâmdır
Müritler başı bulundu tamamdır
Şehitler serveri³⁶ pire benziyor

Cihanı tutmuştur dolunmaz şevki³⁷
Alnında zöhredir³⁸ görene baki
Elinde bâdesi içene saki
Al beyaz bâdesi nura benziyor

Derviş Edna'm şu âlemde bir dedim
Horasan'dan söküp gelen pir dedim
Elinde defteri cihan sır dedim
Doğup da dolunan nura benziyor

2. Aldurdum Kuzum Ciğerden Meledim³⁹

Arş⁴⁰ yüzünde bir pınardan sulandım
Aldurdum kuzum ciğerden meledim
Yedi iklim çar⁴¹ köşeyi dolandım
Buldum kapısını ince yolu var

Kapının önünde müşteri tartar
Ağır mı yiğni⁴²mi elinde kantar
Mizânın⁴³ başından kendisi tutar
Mizânın başında yeğîn⁴⁴ işi var

Mizânın başında bir saat durdum
Ayıktım aklımı başıma derdim⁴⁵
On iki kapıdan içeri girdim
Kapının birinde işlek yolu var

On iki kapıdır târik⁴⁶ tamamı
Dördüncü kapıya verdi selamı
Üçüncü kapıya etmem gümânı⁴⁷
Gümânda kalanın yeğîn işi var

Derviş Edna'm doğru gider yolumuz
Aktan okur kara bilmez⁴⁸ dilimiz
Yaramaza tutturmasın salımız⁴⁹
Cenazem tutmaya dört de kulu var

32 Nefes, 11 Hecelik, (Çevik, 2008) (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK3), (KK7), (KK11), (KK13).

33 Kerbelâ'da Yezit'in komutanı olan Har'ın oğlu, Hz. Hüseyin'in karşısında olmayınca Hz. Hüseyin'in safına geçince Hür şehit oluyor. Bu inancın içinde Har'ın oğlu idi Hür oldu diye anlatılıyor.

34 Lâyık.

35 Hizmetçi, köle.

36 Baş, başkan.

37 Yörede "şavk" olarak kullanılır ve parıldamak, ışık gibi anlamlara gelir. Mesela güneşin ışığına şavk denir.

38 Zöhre yıldızı.

39 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008) (tarafımızca düzeltilmiştir). Cafer UZUN: Çorum-Karasar Köyü, 1960, Lise mezunu. Dervişlik geleneği ve deyişlere olan merakıyla tanınır. Yörede bulunan civar köylere ve Amasya'nın ilçe ve köylerine gidip oradaki gerçeklerin sohbetinde bulunmuştur. Birçok deyişi not almış şahsi defterine geçirmiştir (KK4), (KK7), (KK11), (KK13).

40 Gökyüzü.

41 Dört.

42 Hafif.

43 Mahşerde iyiliği ve kötülüğü tartacak olan terazi.

44 Çok.

45 Toplamak.

46 Yol.

47 Kuşku, şüphe ve tereddüt halinde olmak.

48 Okuryazarlıkla değil Hakk vergisi ile bilmek.

49 Tabut.

3. Arz Eder Gönüller Eyiyor Canım⁵⁰

Yine dosttan yana açıldı yolum
 Arz⁵¹ eder gönüller eyiyor⁵² canım
 Elestü⁵³ gününde bağladım belim
 Tenim teneşirde canım ayrılmaz

Dost yoluna kurban tatlı canım
 Rakip hançer vurdu akıyor kanım
 Yolları bağladı rakib ü zalim
 Aşkınan bellerden yolum ayrılmaz

Rakip tan⁵⁴ eder bu benim halim
 Kelleme keserler ayrılmaz kanım
 Kavruldu balçığım sır oldu canım
 Aşkınan cemalden nurum ayrılmaz

Nur cemâlin bir noktaya bağlandım
 Ruh bir idi bin bir donda eylendim
 Sular gibi engününe çağlandım
 Çağlar dosttan yana gönlüm ayrılmaz

Derviş Edna'mdost gönlünde gezerim
 Dilim kalem okuduğum yazarım
 Gece gündüz bu âlemde gezerim
 Yurt etti gönlüme serim⁵⁵ ayrılmaz

4. Az Bir Şeyden Bulanma⁵⁶

Gafil olup dolanma
 Az bir şeyden bulanma
 Kötü sözden ilenme
 İnciten kendin incir

Turab olur durursan
 Hakka meyil verirsən
 Hak emrini bilirsən
 İnciten kendin incir

Hak yoluna aşığım
 Görenlere ışığım
 Üç yüz sene yaşasam
 Yine gelir keşiğim⁵⁷

Dünyaya kandım diyen
 Pişmiş tavuğu yiyene
 Âhırinde kusturur
 Malımla mülküm diyen

Derviş Edna'm zâr eder
 Fikir başa yar eder
 Noksanlık kendimizde
 Sabrettikçe kâr eder

50 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK10), (KK11)(KK13).

51 Dilek, istek.

52 İymek: Çalışmak, uğraşmak, gayret etmek, acele etmek, çabukça yapmak.

53 Ruhlar meclisi olarak kabul edilen elestbezmi, ruhlar yaratıldıktan sonra Tanrının ruhlara "ben sizin Rabbiniz değil miyim" diye sorduğu yerdir. Burada tabi ki diyenlerle ona ne şüphe böyle soru olumu, Rabbim ne kusur işledik de bize bunu soruyorsun diyen iki grup ruh vardır. Aleviler Allah'ın varlığına şeksiz şüphesiz inanan ona ne şüphe diyenler olarak kendini kabul eder.

54 Kötülemek, dil uzatmak.

55 Baş.

56 Nasihatname, 7 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11)(KK13).

57 Keşik: Sıra. Bu mısra da Alevilikteki beden değiştirme, don değiştirme inancına işaret edilir.

5. Bir Fatiha Üç İhlâs-ı Şeriftir⁵⁸

Yüz yirmi dört bin harften ararısın
Bir Fatiha üç İhlâs-ı şeriftir
Doksan bin kelâmın aslın sorarsın
Bir Fatiha üç İhlâs-ı şeriftir

Elif lamdır bu mânâyâ dil olan
Şeriattan tarikata yol olan
Marifetten hakikate gül olan
Bir Fatiha üç İhlâs-ı şeriftir

Sırat'el-müstakim sırat'el-enam
Sırat'el-lezine enamte Kur'ân
Seyâ müyesserdir demâne eren
Bir Fatiha üç İhlâs-ı şeriftir

Aleyhim gayrulma⁵⁹ doğdu üstüne
Hak bu vasfı hediy(e) etti dostuna
Yeşil hat levha yazılmış destine
Bir Fatiha üç İhlâs-ı şeriftir

Murtaza Mustafa ol şah-ı Hümam
Hutbeyi okudu on iki imam
Yedi ayet Mushaf hatmidir tamam
Bir Fatiha üç İhlâs-ı şeriftir

Edna der ki âhir viran yurdumuz
Umarım dermanlı ola derdimiz
Kalpte Kur'ân'ımız dilde virdimiz
Bir Fatiha üç İhlâs-ı şeriftir

6. Biz Gidelim Hoşça Kalın Kardeşler⁶⁰

Geldim elinize gitmek isterim
Biz gidelim hoşça kalın kardeşler
Varıp bir menzile yetmek isterim
Biz gidelim hoşça kalın kardeşler

Bu aşka düşenler yüğrük⁶¹ atl'olur
Her dem bu cefâyâ özü katl'olur
Dostlar muhabbetin azı tatl'lur
Biz gidelim hoşça kalın kardeşler

Sırrını düşmandan gizleyen vardır
Sinesin bu aşka közleyen vardır
Bizi o tarafta gözleyen vardır
Biz gidelim hoşça kalın kardeşler

Gelin bir ikrara beli diyelim
Ariflerin her kelâmın duyalım
Her gelip gittikçe hatır soralım
Biz gidelim hoşça kalın kardeşler

Gerçeklerin özü hakka bağlıdır
Aşk elinden sineleri dağlıdır
İzin talep eden Derviş Edna'dır
Biz gidelim hoşça kalın kardeşler

58 Nefes, 11 Hecelik, (KK16) Değiş, muhabbet ortamında derlenip kaydedilmiş bir deyiştir.

59 Fatiha suresinde geçen "gayr'il-mağdubi" nin kısaltmasıdır.

60 Nefes-Nasihatname, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), Hüseyin KILIÇ: Amasya-Merzifon-Balgöze (Ömert/Emert) köyü, 1944 doğumlu, ilkokul mezunu. Amasya'da doğup Çorum'da yaşamıştır. İki şehir civarındaki birçok aşıkla oturup kalkmış ve onların meclislerinde bulunmuştur. Çoğu deyişi ezbere bilir. (KK9), (KK13), (KK16), (KK17).

61 Delibaş, her şeyi yapmaya hevesli, yelli.

7. Cihan Yedi Kere Tülenecektir⁶²

Edna hallerimden haber sorarsan
Cihan yedi kere tülenecektir⁶³
Hallacı Mansur kalemin çalınca
Gecesi belirsiz gün olacaktır

Âhir şu dünyayı küffar⁶⁴ alacak
Mehdi çıkıp fethetmeye gelecek
İsrafil sur düdüğünü çalacak
İnsan cem evine birlenecektir

Âhir bu dünyada bozkurt kalacak
Azrail kendi canını alacak
Gün insan üstüne bir mil kalacak
İnsan susuzluktan kırılacaktır

Al yeşil kırmızı cennet nakışı
Aşıklara ihsan olur bakışı
Üç bin yıllık yoldur kangal yokuşu
Cehennemlik kullar yorulacaktır

Söyleyen alimdir mânâ yüz olur
Kırk yıl yağmur yağar bahar yaz olur
Erir dağlar taşlar dünya düz olur
Mağribden⁶⁵ meşirik⁶⁶ görünecektir

Şeytana uyup da evin aldırın
Zahitlere hak sırrını bildiren
Dergaha gelmesin nefes öldüren
Yer gök arasından silinecektir

Arif olan bu mânâdan anlaya
Gerçek olan ikrarından dönmeye
Günahlı günahsız ayırt olmaya
Hak mizan terazi kurulacaktır

Okuduğum ayet farz ile sünnet
Halka yaratılmış cehennem cennet
Şefaet etmeye gelir Muhammed
Her sualler orda sorulacaktır

Derviş Edna'm der ki Mehdi-yi zaman
Bunca erenlerle yapmışım cevlan⁶⁷
Adını sevdiğim on iki imam
Onların davası görülecektir

62 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir),(KK7), (KK10) (KK11)(KK13).

63 Yeşermek, yeniden hayat bulmak.

64 Kafirler.

65 Garb, batı.

66 Güneş doğacak cihet. Gündoğusu. Doğu. Şark ciheti.

67 Dolaşma, dolanma, gezinme, gezinti.

8. Cihanı Verseler Ayrılmam Senden⁶⁸

Bir selamı aldım sevgülü yâlden⁶⁹
Cihanı verseler ayrılmam senden
Ervâhımız birdir mayamız tenden
Balçığım yunuran⁷⁰ pire bağlıyım

Ela gözlerini sevdiğim güzel
Senidin cihanın mayasın düzen
Kitaba sığmaz ki vafını⁷¹ yazam
Gönülden seyreden göze bağlıyım

Aklımı başımdan aldı bakışın
Cihanı seyrettim bulunmaz eşin
Samurdur kirpiğin yay olmuş kaşın
Cemâlin şelvesi⁷² nura bağlıyım

Cemâlin ziyası⁷³ cihanı tutar
Ak deve üstünde tabutun çatar (ağ, çeker)
Bunca dertlilerin carına⁷⁴ yeten
Gönüller ferahı yaza bağlıyım

Derviş Edna'm böyle yazdı yazılar
Vakit geldi gafil⁷⁵ durman gaziler
Sine girsem kemüklerim sızılar
Sinimi cem eden cana bağlıyım

9. Coş Edip Selamım Alır mı Bilmem⁷⁶

Bir name yazdırdım sevgili yâre
Coş edip selamım alır mı bilmem
Gün be gün artıyor sinemde yâre
Mevlam insafını verir mi bilmem

Aman felek sende düştün kistine
Ayrılık camını sundun dostuna
Ölürsem de kabirimin üstüne
Salınıp naz ile gelir mi bilmem

Derviş'i mest etti aşkın dolusu
Misk-i amber gelir yârin kokusu
Gönlümün tubası cennet hurisi
Hasta hallerimden bilir mi bilmem

68 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11)(KK13).

69 Mehmet Çevik'in kitabında "Bir selam aldım gül yüzlü yâlden" şeklinde yer alır.

70 Yoğurmak.

71 Özellik.

72 Yansıma.

73 Işık.

74 İmdat.

75 Dikkatsiz, iyi düşünmeyen, uyanık olmayan.

76 Nefes, 11 Hecelik, Hasan BASKIN: Çorum-Merkez-Harmancık köyü, 1941 doğumlu, ilkokul mezunu. Yörede bir çok yeri çok iyi bilir. Ezberinde birçok deyiş bulunur. (KK5), (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11)(KK13).

10. Çevre Yanı Nura Benzer⁷⁷

Bu gün ben bir şarı⁷⁸ gördüm
 Çevre yanı nura benzer
 Hayli hikmetine erdim
 Bin canı var bire benzer

Bir can ile aşna⁷⁹ oldum
 Açtım kapısına baktım
 Üç yüz altmış altı tahtın
 Her tarafı yola benzer

Yolun birin tuttum gittim
 Şarın bekçisine yettim
 Dört kapı ve yedi tahtın
 Alt tarafı göle benzer

Dört kapıdır bunun başı
 Bu ne imiş içi dışı
 Kırka erdi on ik'yaşı
 Fil cümlesi nura benzer

Derviş Edna'm böyle gezdim
 Cümlesin âdemde sezdim
 Mayam turap anam kızdır
 Bilinmezse zora benzer

11. Dağıldı Nasipier Gel Eriş Paya⁸⁰

Çoğaldı derdim de sızılar yâre
 Dağıldı nasipier gel eriş paya
 Elestü⁸¹ gününden tutuldu maya
 Mayamız Muhammed handa mihmanım⁸²

Mihman oldum nice hanlar yokladım
 Elestü gününden ikrar sakladım
 Sildim süpürdüm sarayı⁸³ pakladım
 Ustamız birdir bu canda mihmanım

Ustamızdan aldım böyle bir öğüt
 Dönder değirmenin ununu öğüt
 Üstü çıkıncağız oldum da meyyit⁸⁴
 Hidayet Allah'tan Haktan fermanım

Hakkın buyruğu da farz oldu bize
 Tuta gör emrini nehiyden⁸⁵ uza⁸⁶
 Kirâmen katibi⁸⁷ yazını yaza
 Ezelden arzumuz sinde mihmanız

80 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK4), (KK7), (KK10), (KK11), (KK13).

81 Ruhlar meclisi olarak kabul edilen elest bezmi ruhlar yaratıldıktan sonra Tanrının ruhlara "ben sizin Rabbiniz değil miyim" diye sorduğu yerdir. Burada tabi ki diyenlerle ona ne şüphe böyle soru olumu, Rabbim ne kusur işledik de bize bunu soruyorsun diyen iki grup ruh vardır. Aleviler Allah'ın varlığına şeksiz şüphesiz inanan ona ne şüphe diyenler olarak kendini kabul eder.

82 Misafir, konuk.

83 Gönül.

84 Ölü.

85 Nehy: Dinsel yasak, haram.

86 Uzaklaş.

87 İnsanın iyi amellerini yazan ve sağ tarafında bulunulduğuna inanılan melek.

77 Nefes, 8 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK13).

78 Kale.

79 Aşına: Benzer, tanıdık.

Derviş Edna'm sin sualin⁸⁸ vermeli
Eyliĝe⁸⁹ çalışıp hakkı bilmeli
Gelip gidip bu cemalde kalmalı
Ezelden arzumuz günde mihmanım

12. Dertli Sinem Her Çiçeĝe Konamam⁹⁰

Aşık oldum mařukumu bulamam
Dertli sinem her çiçeĝe konamam
Baĝlı řahin her ceylana salamam
Gelen göçtü konan göçtü gördün mü

Fikir deryâsına saldım kılıcı
Efendim gönüle getirme acı
Cep be cep sevdiğim gürûh u Naci⁹¹
Naci kavim acı kavmi gördün mü

Naci oldum irizayı beklerim
Kazancımı kalp evinde saklarım
Gelip gidip bu vücudu yoklarım
Akřam mıdır sabah mıdır bildin mi

Bir gün doğar cümle âlem bezetir
Fikri olan bu âlemde kazanır
Ahmak olan Hakkın emrin uzatır
Emir midir ömür müdür bildin mi

88 Sin: Ölü gömülen yer, gömüt, mezar, kabir, metfen, makber.

Sin sualin vermek: İnsanın öldükten sonra Allah'a hesap vermek için çekildiĝi sorguda soruların cevaplandırılması.

89 İyilik.

90 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008) age (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK10), (KK11), (KK13).

91 Alevilerin soyunun geldiĝine inandığı Şid Peygamberin eşi, cennetten gelmiş kadındır.

Derviş Edna'm irizadır virdimiz
Gelip gidip bu vücuttur yurdumuz
Hakkın emrin bilenlerdir ordumuz
Canım tende gönlüm sende bildin mi

13. Didemden Akıttım Kan ile Yaşı⁹²

Yine havalandı gönlümün kuřu
Didemden⁹³ akıttım kan ile yaşı
Şehitler serveri ol imam başı
Bizi güldürmeli İmam Hüseyin

Seni sevenlerin gönlün görüyon
Arayıp özünde göferbuluyon
Murat isteyene murat veriyon
Bizi güldürmeli İmam Hüseyin

Yezid'in ervâhi karataş oldu
Kerbela içinde kanlar coş oldu
Şehitler içinde imam baş oldu
Bizi güldürmeli İmam Hüseyin

Şehitlerin makamı da yücedir
Şehitler içinde imam hocadır
Fadime ana sevdiğin gözetir
Bizi güldürmeli İmam Hüseyin

Fadime anam da gömleĝin açtı
Yerinen göĝe de zelzele düştü
Sevdiği olanı bir yana seçti
Bizi güldürmeli İmam Hüseyin

Ey Şimir-i melun kastime düştü
Cebrail Mikail müşkülün seçti
Ol İmam-ı Hasan avuyu içti
Bizi güldürmeli İmam Hüseyin

92 Mersiye-Medetnâme, 11 Hecelik, (KK10), (KK17).

93 Göz.

Derviş Edna'm kanım akar ol yana
 Dü⁹⁴ cihan bekçisi ol bedr-i maha⁹⁵
 Kancalar taksalar dönmem billaha
 Bizi güldürmeli İmam Hüseyin

14. Düldül'ün Yeli mi Ola⁹⁶

Kuduretten bir yel esti
 Düldül'ün yeli mi ola
 Fırgatı⁹⁷ bağrımı deldi
 Şakıyan bülbül mü ola

Göge şebileyip⁹⁸ bastı
 Erenler cünbüşü kesti
 Muhabbete sevgi düştü
 Muhabbet balı mı ola

Muhabbet tanburu çaldı
 Gönül dünyayı dolandı
 Aşk geldi dalga bulandı
 Çağlar akar seli m'ola

Hak şerife oldu zâhir
 Mehdi gelir evvel âhir
 Dine sepmeyleyen kâfir
 Arasat'ta⁹⁹ kalır m'ola

Âşıklar özünü yoklar
 Kuduret unundan yerler
 Derviş Edna'm deli derler
 Acep gerçek deli m'ola

15. Ehl-i Bey(i)tləri Yastı da Gitti¹⁰⁰

Piri Baba ceddi sevgili yârim
 Ehl-i Bey(i)tləri yastı da gitti
 Gönümün sevgisi cesette canım
 İrakip lâdene¹⁰¹ küstü de gitti

Dayanılmaz şu feleğin kahrine
 Rakip taş attı din serverine
 Bu cihan umudu Hakkın yârine
 Hakikat ilmini aştı da gitti

Kul Fakir sultanım ilimin başı
 Başına gelenler sadıkan kişi
 Ezel inanmayan¹⁰² gösterdi düşü
 Kırklar meydanını aştı da gitti

Kırklar meydanında birinci safta
 Aldı kamberini bütündür ahta
 Gözlerim dostumu tükenmez hafta
 Bindi burakına göçtü de gitti

Derviş Edna'm şu yaremin çaresi
 Sene bin üç yüz otuz¹⁰³ senesi
 Dokuz ay on günde gelir sırası
 Ananın rahmine düştü de gitti

94 İki.

95 Dolunay.

96 Nefes, 8 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK13), (KK19).

97 Firkat.

98 Şeb: Gece. Şebilemek: Gece olması, göğün kararması.

99 Mahşer yeri.

100 (ÇEVİK, 2008) (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK10), (KK13), (KK20).

101 Eski. Akdeniz ülkelerinde yetişen tüylü ve genellikle yapışkan yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli, reçinesi hekimlikte kullanılan bir bitki.

102 İnanmayana.

103 Miladi 1911/1912.

16. Eyliĝe Çevir de Yüzümüz Güldür¹⁰⁴

Aman Balım Sultân bu nasıl haldır
Eyliĝe çevir de yüzümüz güldür
Hasretler kavuştı çilemiz doldur
Çok şükür pirimi ziyaret ettim

Dostumun cemâli şâd¹⁰⁵ etdi canı
Sonuna bakalım geliyor ünü
Bu mülkün sahibi vallahi Ali
Çok şükür pirimi ziyaret ettim

Cihan Ali'nindir elinde ferman
Sultanın kelâmı dertlere derman
Emrini tutarsan mülke Süleyman
Çok şükür pirimi ziyaret ettim

Süleyman da göç eyledi faniden
Belimi bağladım kızıl deliden
İkrârımız birdir ya elestüden¹⁰⁶
Çok şükür pirimi ziyaret ettim

Derviş Edna'm ikrâr tekrar olmaz ki
Hakka âşık olan bunda gülmez ki
Fitne mahlûk işin sonun bilmez ki
Çok şükür pirimi ziyaret ettim

17. Gel Nasihatımı Tuta Gör Kardaş¹⁰⁷

Gelin bir nasihat eyleyim size
Gel nasihatımı tuta gör kardaş
Nasihat eylesen başına eyle
Herkes nasibini alıyor kardaş

Taşıma su ile değirmen dönmez
Ali'nin sırrına kimseler ermez
Sen onu göründe o seni görmez
Bakınca bell'olur seveni kardaş

Onun için seçilir ruh kısmı
Elham suresidir onun taksimi
Yüz on dört suredir oku Yasin'i
Yazılmış vechine sırrınan kardaş

Teslim oldum tevellüdüm bilmeye
Hakkın emri buyruğuna girmeye
Meylim vardır bir güzeli sevmeye
Sevilir güzel de halınan kardaş

Derviş Edna'm bir halınan gezerler
Arif olan mânâsından sezerler
Bir gün olur can cesetten üzerler
Ol zaman bell'olur karinen kardaş

104 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008) (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK4), (KK7), (KK11), (KK13), (KK19).

105 Neşeli.

106 Ruhlar meclisi olarak kabul edilen elest bezmi ruhlar yaratıldıktan sonra Tanrının ruhlara "ben sizin Rabbiniz değil miyim" diye sorduğu yerdir. Burada tabi ki diyenlerle ona ne şüphe böyle soru olumu, Rabbim ne kusur işledik de bize bunu soruyorsun diyen iki grup ruh vardır. Aleviler Allah'ın varlığına şeksiz şüphesiz inanan ona ne şüphe diyenler olarak kendini kabul eder.

107 Nasihatname, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK2), (KK3), (KK7), (KK11), (KK13).

18. Hakkın Buyruğuna İman Edelim¹⁰⁸

Gelin ey kardeşler tövbe edelim
Hakkın buyruğuna iman edelim
Koptu kıyametler nere gidelim
Özünü birliğe veren incinmez

Özünü bilenler sözünü bilir
Herkesin ettiği yoluna gelir
Eyliğe¹⁰⁹ çalışan mahrum mu kalır
Her daim eylikte duran incinmez

Pir gönlüdür tarikatın putası¹¹⁰
Yetmiş üçtür marifetin ötesi
Hakikattır cümlesinin atası
Hakikat evinde canan incinmez

Derviş Edna'm hakikate girelim
Gelin bu işlerden ibret alalım
Sultanımdır bu sevdayı verenim
Gönlünde sultanı duran incinmez

19. İki Melek Bir Sofuya Tayindir¹¹¹

Kur'an'ın kilidi mimdir ayındır
İki melek bir sofuya tayindir
Rehberi çobandır talip koyundur
Heyleyip sürüsün melendirmez mi

Yüzü kara talip ceme geliyor
Günahını iyisinden biliyor
Günahım yok diye lokma veriyor
Hak erenler onu dillendirmez mi

Kalkıp Hak cemine yürümeyenler
Govdan gıybetten farimiyenler¹¹²
Rehberin ceminde yürümeyenler
Zebaniler nara¹¹³ onu sürmez mi

Kalkıp Hak cemine yürümelidir
Govdan gıybetten farimelidir
Rehberin darında erimelidir
Sakka kadehleri dolandırmaz mı

Derviş Edna'm Pir'e vardı hac'oldu¹¹⁴
Deccal çıktı geçinmesi güç oldu
Zamane halkının gönlü piçoldu
Sitem sürsem cemi bulandırmaz mı

108 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK13), (KK21).

109 İyilik.

110 Hedeflenen amaç.

111 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK13), (KK15).

112 Fırağmek, iyileşmek.

113 Ateş.

114 Hacı oldu.

20. İmam Hüseyin'e Çok Oldu Zahmet¹¹⁵

Kerbela'da küfrün askeri kat kat
İmam Hüseyin'e çok oldu zahmet
Şefa'at etmeye geldi Muhammed
Düşün Kerbela'yı sabret bakalım

Har'ın oğlu Hür¹¹⁶ olmuştur orada
Har oğluna çağırmıştır sırada
Ebu'l-Kasım¹¹⁷ eremedi murada
Düşün Kerbela'yı sabret bakalım

Yirmi dört bacı deveye bindiler
Bindiler de Şam'a doğru indiler
Gör ol Mervan, Şimîr ne işlediler
Düşün Kerbela'yı sabret bakalım

Kerbela cenginin sırası geldi
Ehl-i Bey(it) olan ahdında durdu
Yetmiş üç yerinden hançer vuruldu
Düşün Kerbela'yı sabret bakalım

Dervîş Edna'm o zaman da bu zaman
Ne yaman kast eyledi Şim(i)r-i Mervan
Ali Asgari yanıyor hem büryan¹¹⁸
Düşün Kerbela'yı sabret bakalım

21. Kan ile Dolmadı mı¹¹⁹

Kurulunca bu meydanlar
Kan ile yaş dolmadı mı
Şimîr'in kızı Zeliha
Hasan'avu vermedi mi

Şah Hüseyin'diryareimiz
Zeynel, Bakır'dır çareimiz
İmam Cafer rehberimiz
Cümleye pir olmadı mı

Musa-i Kazım pirimiz
Cümle içinde canımız
İmam Rıza'dır yolumuz
Horasan'da durmadı mı

Takî'den tuttum elimi
Nakî'den bağla belimi
Ali Asker'in kanını
Mehdiy'(e) ikrar vermedi mi

Ali'ye bağlandım durdum
Muhammed'e ümmet oldum
Ol zaman kırklara girdim
Selman keşkûl sunmadı mı

Kırkın gönlü bire bağlı
Hemi haktır hemî tanrı
Cihan zülûfünde bağlı
Muhammed yar olmadı mı

Dervîş Edna'm hak nazarı
Gönülden eyle pazarı
Cümle okunan yazarı
Bir noktadan olmadı mı

115 Mersiye, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK1), (KK7), (KK11), (KK13), (KK16).

116 Kerbela'da Yezî'tin komutanın olan Har'ın oğlu, Hz. Hüseyin'in karşısında olmayınca Hz. Hüseyin'in safına geçince Hür şehit oluyor. Bu inancın içinde Har'ın oğlu idi Hür oldu diye anlatılıyor.

117 Kerbela'da şehit düşen Hz. Hasan'ın oğlu.

118 Biryân: Tandırda susuz pişirilen kebab.

119 Duvaz-ı İmam, 8 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK2), (KK4), (KK7), (KK10), (KK11), (KK12), (KK13).

22. Keremler Kânisin Eyle Hidayet¹²⁰

Adım adım dostu ettim ziyaret
Keremler gânisin eyle hidayet
Sevindir kulunu ülke vilâyet
Ağlatma kulunu hakka bağışla

Ülke vilâyetin haznesi sensin
Sevindir kulunu yüzleri gülsün
Seyrettim âlemi ülkede birsin
Ağlatma kulunu hakka bağışla

Seyrettim âlemi mislin¹²¹ bulunmaz
Seni seven âşık her dem yorulmaz
Sen merhem sürmezsen yarem onulmaz¹²²
Ağlatma kulunu hakka bağışla

Yarelerim göz göz oldu gaynaştı
Aşkına düşeli dalgamız aştı
Bunca âşık sâdık destinden içti
Ağlatma kulunu hakka bağışla

Gördüm cemâlini arzumuz nurdur
Dostun muhabbeti gönülde sırdır
Fakir Derviş Edna'm kapında kuldur
Ağlatma kulunu hakka bağışla

23. Kismet Verir Yoksulluğuna Bayına¹²³

Mail oldum güneş ile ayına
Kismet verir yoksuluna bayına¹²⁴
Naled olsun Mavuya'nın¹²⁵ soyuna
Hak rahmet suyunu içirmez imiş

Dünya cifesini¹²⁶ geri ata gör
Sarraf ol da gevher alıp sata gör
İkrar birdir yetmiş üçe yete gör
Kör körü köprüden geçirmez imiş

Yedi iklim dört köşeyi bekliyen
Girip evliyanın cemin yoklayan
Nemrut imiş hak lokmasın saklıyan
Er erden lokmasın kaçırmaz imiş

Hayırı koyup da şere tapanlar
Hatıra değip de gönül yıkanlar
Lâden¹²⁷ bahçesine yuva yapanlar
Yavru yavrulayıp uçurmaz imiş

Derviş Edna'm ilham eyler nefese
Siftah bu kalemle danıştı Musa
Evliya Yezid'le bozulur ise
Hayır amel artık kurtarmaz imiş

...¹²⁸

123 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK13) (KK16).

124 Eski Türkçede (Göktürk metinleri) zengin demek.

125 Muaviye.

126 Pislik, kötü.

127 Akdeniz ülkelerinde yetişen tüylü ve genellikle yapışkan yapraklı, beyaz veya pembe çiçekli, reçinesi hekimlikte kullanılan bir bitki.

128 Mehmet Çevik'in kitabında "Derviş Edna'm hakka teslim özümüz/ Yade değil kendimize sözümüz/ Otuz üçte açılacak yazımız/Vakit geldi kem aradan gidermiş" şeklinde bir kıta yer alır ve mahlasın geçtiği son kıta olarak gösterilen kıta budur.

120 Medetnâme, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK10), (KK13), (KK15).

121 Eş, benzer.

122 Düzelmek, iyi duruma gelmek.

24. Kudret Hanundan Lokmasın Yerdim¹²⁹

Gül yüzlü pirimden ayrılmam derdim
Kudret hanundan lokmasın yerdim¹³⁰
Çok şükür pirimin sırrına erdim
Gördüm gözlerimle elhamdülillah

Dostun dosta kavuşması has oldu
Âşık maşukunu arzetti buldu
Açtı kitabını dersimi verdi
Aldım sabakımı¹³¹ elhamdülillah

Sabakım veren âleme hocadır
Hindden Yemenece¹³² elin uzatır
Yedi iklim dört köşeyi donatır
Gördüm gözlerimle elhamdülillah

Dostumun bakışı beni yakıyor
İrakip olanlar hançer çekiyor
Sevdiğim ilm-i cavidan¹³³ okuyor
Dinledim nutkunu elhamdülillah

Derviş Edna'm pirin destinden¹³⁴ içtim
Heceyi okudum sayıya geçtim
İlm-i cavidanın kapısını açtım
Girdim içeriye elhamdülillah¹³⁵

25. Marifet Ehlinde Kemâlin Buldu¹³⁶

Şeriat tarikat bir naçar oldu
Marifet ehlinde kemâlin buldu
Ehl-i hakikatlar pünhana¹³⁷ girdi
Durmayıp onlara bühtan¹³⁸ edenler

Doğrusun söylesek ederler bühtan
Her ne ki söylesek dilimiz haktan
Zulümkârlık eden incek tahttan
Zalime zulümü tayin ederler

Her ocak bozulur sabır edelim
Hakkın dergâhına doğru gidelim
Düşün amelini eli nidelim
Halinca durana ihsan ederler

Halimizde erenlerin halidir
Yolumuzda şâh-ı merdân¹³⁹ yoludur
Dilimizde Hak Muhammed Ali'dir
Candan sevenlere teslim ederler

Derviş Edna'm hakka teslim özümüz
Yâda¹⁴⁰ değil kendimize sözümüz
Otuz üçte açılacak yazımız
Vakit geldi kem aradan giderler

129 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK3), (KK7), (KK11), (KK13), (KK16).

130 Mehmet Çevik'in kitabında "Kudret lokmasını verdiler yedim" şeklinde yer alır.

131 Ders.

132 Hind'den Yemen'e kadar.

133 Sonsuzluk, ebedilik ilmi.

134 El.

135 Mehmet Çevik'in kitabında "Açtım kapısını elhamdülillah" şeklinde yer alır.

136 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK4), (KK7), (KK10), (KK11), (KK13), (KK16).

137 Pinhan: gizli, saklı, gizlenmiş.

138 İftira.

139 Yiğitlerin şâhı. Hz. Ali'nin vasıflarındandır.

140 Yabancı.

26. Nur ile Yunrulmuş Cemâlin Gördüm¹⁴¹

Gül yüzlü pirimden haberin aldım
Nur ile yunrulmuş¹⁴² cemâlin gördüm
Muharrem ayında murada erdim
Muradım verici pirimi gördüm

Eğninde¹⁴³ hırkası başında tâcı
Cümle dertlilerin bunda ilâcı
Ervâh-ı pakidür gürûh u Nâci¹⁴⁴
Kandilde balkıyan¹⁴⁵ nurunu gördüm

Nur nuru görünce nura karıştı
Sındıyı¹⁴⁶ salan da ol güzel biçti
Doksan bin evliya kısmetin saçtı
Nasıpler verici elini gördüm

Erenler kısmetin aradı buldu
Verdüğü nasibe hem gail¹⁴⁷ oldu
Yeşil sur içinde halimi sordu
Halimden bilici hünkârı gördün

Derviş Edna'm halim malum prime
Kurban olayım gittiği yoluna
Kudretten doluyu¹⁴⁸ sundu elime
Kevserin başında Ali'mi gördüm

27. Ortalık Karıştı Yalan Düzüldü¹⁴⁹

Şimdi âlem azdı zaman bozuldu
Ortalık karıştı yalan düzüldü
Ehl-i beyt yoluna çakal dizildi
Yetiş aslan Ali'm arada kaldık

Ehl-i beyit yolu aradan kalktı
Şimdi mahluklar kem yollara baktı
Hünkar efendim de sancağın çekti
Yetiş aslan Ali'm arada kaldık

Hünkar efendim de kılıç biliyor
Sabıra bıraktı vakit diliyor
Hakkın dellalları¹⁵⁰ farzın kılıyor
Yetiş aslan Ali'm arada kaldık

Dellallar çağrışır harami çoktur
Kulak ver dellala her sözü Haktır
Ehl-i beytin bunda kıymeti yoktur
Yetiş aslan Ali'm arada kaldık

Derviş Edna'm yirmi yedi¹⁵¹de böyle
Götür bu derdini Hünkara söyle
Hünkar efendim de yaremiz bağla
Yetiş aslan Ali'm arada kaldık

141 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK3), (KK7), (KK11), (KK13), (KK16), (KK19).

142 Yoğurmak.

143 Omuz.

144 Alevilerin soyunun geldiğine inandığı Şid Peygamberin eşi, cennetten gelmiş kadındır.

145 Parlamak.

146 Makas.

147 Kail olmak: inanmak.

148 Dolu: Bâde, içki.

149 Medetname, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK10), (KK13), (KK16).

150 Tellal.

151 Miladi: 1909/1910.

28. Ötüşür Kumrular Bülbül Duacı¹⁵²

Cennet-i âlâda üç gül ağacı
Ötüşür kumrular bülbül duacı
Severim muhabbet istemem acı
Hakk'ını farkedenden canlar şad¹⁵³ olsun

Canımız güldür de bakman mı işe
Sarf et emeğini gider mi boşa
Sultanım ganidir atar mı dışa
Arzumuz yaz bahardır tez gelsin

Âlemde seçilir beyler paşası
Kazanca bakarlar dördtür köşesi
Kapılar kitlendi nere kaçası
Efendim var eyle iman çok gelsin

Gözetle eyliği¹⁵⁴ kurusun işler
Şad olsun gönüller kurtulsun başlar
Sene bin iki yüz otuz altı¹⁵⁵ demişler
Verildi hesaplar Mehdi tez gelsin

Derviş Edna'm sabahımız Ali'den
On sekiz bin âlem¹⁵⁶ yoktan var eden
Esirge başımız¹⁵⁷ kurtar doludan
İsterim ki Haktan demler yürüsün

29. Rakibin Yanında Söylemez Dilim¹⁵⁸

Muhabbet olursa ayrılmaz canım
Rakibin yanında söylemez dilim
Hak sevdiği kula eylemez zulüm
Herkesin feylini¹⁵⁹ boşa götürür

Zalim olma zulmedersin canına
Pehrüz¹⁶⁰ et diline girme kanına
Gönlünü çıkarma yüce beline
Bunca emeğini boşa götürür

Gönlünü karartıp kibir tutarsan
Haram helâl demez alır satarsan
Bunca kazancına hile katarsan
Dalkılr çengeller kışa götürür

Sular gibi engününe akarsan
Yedi iklim çar¹⁶¹ köşeye bakarsan
Goydan gayibetden dilin çekersen
Seçilir gönüller hoşa götürür

Derviş Edna'm bu halimden bilene
Bir kelâm söyledik bizde olana
Hak ırak eylesin gazez yalana
Yalan söyleyenler dilden tutulur

152 Nefes, 11 Hecelik, Mehmet ÇEVİK, (2008) age (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK13), (KK16).

153 Neşeli.

154 İyilik.

155 Miladi: 1917/1918.

156 Âlemi.

157 Başımızı.

158 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK13).

159 Eğilim, istek, hevâ, heves.

160 Perhiz.

161 Dört.

30. Sadık Yar Olana Şarım Pazarım¹⁶²

Mecnun oldum Leyla için gezerim
Sadık yar olana şarım¹⁶³ pazarım
Pirin emri ile okur yazarım
Şarım Muhammed pazarım Ali'dir

Serserilik bir hal geldi başıma
Kail¹⁶⁴ oldum haktan gelen işine
Her ne yazıldıysa alnım taşına
Yazdıran Muhammed yazan Ali'dir

Ta ezelden yazılarım yazıldı
Goncam bitti tomurcuğum düzüldü
Kalktı gönül makamına süzüldü
Süzdüren Muhammed süzen Ali'dir

Derviş Edna'm makam makam gezerim
Bir makamı gördüm ondan hezerim¹⁶⁵
Kırklar meydanında engür ezerim
Ezdiren Muhammed ezen Ali'dir

31. Senin Emrin ile Söylüyor Dilim¹⁶⁶

Yoluna kurbandur cesette canım
Senin emrin ile söylüyor dilim
Gönülden çıkarma gül yüzlü pirim
Gönülle karışan yâre kurbanım

Karıştın gönlüme dalgam çoşturdum
Aşkın kürresinde¹⁶⁷ sinem bişürdüm
Aşkına düşeli günüm geçirdim
Erişen günümde pire kurbanım

Seni görmeyince duramam derdim
Senidin dilimde ezberim virdin
Cümle dertlilere sendedir yardım
Çağrınca erişen cana kurbanım

Karıştı canımız vallah ayrılmam
Tanıdım dostumu billah çevrilmem
Cihanı verseler bakıp ayrılmam
Hakikat söyleyen dile kurbanım

Derviş Edna'm dostu kurban olmuşam
Cihanı seyredip bir tek bulmuşam
Selman gibi sevdiğime ermişem
Alnında balkıyan¹⁶⁸ nura kurbanım

162 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK10), (KK11), (KK13), (KK20).

163 Kent, şehir.

164 İnanmış, akli yatmış.

165 Hazer: Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma. Korunma.

166 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK12), (KK13), (KK20).

167 Demirci ocağı, büyük ocak. Olgunlaşmak için verilen savaş.

168 Parlamak.

32. Söyleyim de Kulak Verin Erenler¹⁶⁹

Bir kısacık hisse geldi dilime
Söyleyim de kulak verin erenler
Her birine türlü türlü dert vermiş
Bin dertliyi bir tabibe soran var

Aç gözünü bir gerçekten nazar et
Konan göçtü yetmiş üçten pazar et
Emrini tut nehy¹⁷⁰ yanında hazer¹⁷¹ et
Zay etmezler¹⁷² zerresini soran var

Bir gün olur bunu senden sorarlar
Açarlar defterin hayır ararlar
Azap çok gelirse nara¹⁷³ sürerler
Yedi tamu¹⁷⁴ içerisinde alan var

Yedi kiral nefis evini dağıtır
Fırsat verme âhinde ağlatır
Son demde başı ayağa bağlatır
Yetemen¹⁷⁵ menzile taksim bölen var

Derviş Edna'm eleniyor elekler
Hak yanında kabul olsun dilekler
Bize böyle haber verdi melekler
Bunu böyle ta ezelden kuran var

33. Şad Et Gönümüzü İstemem Kışı¹⁷⁶

Yaz bahar ayının bu gün onbeşi
Şad¹⁷⁷ et gönümüzü istemem kışı
Cümle erenlerin ser çeşme başı
Geldi sultanım gördüm çok şükür

Oturmuş yurduna nur gibi balkır¹⁷⁸
Hayali gönümde dilimde zikir
Al dedi sultanım verildi fikir
Lutfetti sultânım aldım çok şükür

Kaldırdı kaşını gönümünden bildi
Âşık maşukunu arz¹⁷⁹etti buldu
Çıkardı elmayı dört taksim¹⁸⁰ böldü
Al dedi sultânım sundu çok şükür

Efendim gönümü yaza döndürdü
Zamane halkını Hakk'a döndürdü
Kara gün ömrünü aza döndürdü
Fark etmezler haktan gelen çok şükür

Derviş Edna'm erilmiyor sırrına
Niyazım var cemâlinin nuruna
Ayrulurken fırkat¹⁸¹ geldi serime¹⁸²
Gönül gönüldedir erdi çok şükür

169 Nefes-Nasihatname, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK10), (KK11), (KK12), (KK13).

170 Dinsel yasak, haram. İyiliği emretmek ve kötülüğü men etmek anlamında Kur'an'da farklı surelerin çeşitli ayetlerinde geçen (Al-i İmran 104, Tevbe 71 ve Hûd 116) ayettir.

171 Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma. Ko-runma.

172 Zayi etmek: Yitirmek, boşa gitmek.

173 Ateş.

174 Eski Türkçe'de (Göktürk Metinleri) cehennem demektir.

175 Yetemezsin.

176 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK4), (KK7), (KK11), (KK13).

177 Neşeli.

178 Parlamak.

179 Dilek.

180 Kısım, parça.

181 Ayrılığın verdiği üzüntü.

182 Baş.

34. Şad Etti Gönlümü Ummana Daldım ¹⁸³

Sâdetlihünkardan bir nutuk aldım
 Şad¹⁸⁴ etti gönlümü ummana¹⁸⁵ daldım
 Bu aşkın yoluna serimi verdim
 İşaret gönlümden bildi sultanım

Baştan ayağacak olmuş münevver¹⁸⁶
 Sultanım önünde olayım kamber
 Ben seni sevmişim ta ezel ezel
 Herkesin gönlünden bildi sultanım

Feyiller karıştı kalmadı tuzu
 Gönüller soğudu ırattı yazı
 Cihanı düzeltir Ahmed-i Gazi
 Herkesin feylinde bildi sultanım

İnsanın kaygısı cihanı tuttu
 Geldi zamanı da vâdesi yetti
 Sakın gafil olma geliyor Mehdi
 İrizasız kârı alma sultanım

Derviş Edna'm Zülfikar'ı çalacak
 Mahluk azdı belasını bulacak
 Hilafet hatemi hünkar olacak
 Hüseyin devrana geldi sultanım

35. Şimdiki Âlemde Lâl Olmak Evlâ ¹⁸⁷

Gönül ne gezersin seyran yerinde
 Şimdiki âlemde lâl olmak evlâ
 Şimdiki mahluka sırrını verme
 Erenler yanında hâl olmak evlâ

Sakın sen kendini cife katma
 Şimdiki mahluka kelâmın satma
 Gözle geçidini deryâya batma
 Anların yanında sır olmak evlâ

Gerçek olan pinhan oldu sır oldu
 Meydanda dönenler âmâ kör oldu
 Bilmez kendi kendin Hak'tan dûr oldu
 Anların yanında sac olmak evlâ

Seçilip çıkmalı mahluk içinden
 Söylemen kelâmı geçmez suçundan
 Takılır çengelli kırkın içinden
 Ol vakit devranı kör olmak evlâ

Derviş Edna'm devran böyle olacak
 Yetmiş üçe eren anı görecek
 Hacetler elinde erkan kuracak
 Ol zaman devrana gel olmak evlâ

183 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK11), (KK12), (KK13), (KK20).

184 Neşeli.

185 Deniz.

186 Nurlu.

187 (Akbulut, 2010).

36. Ta Ezelden Diyner idim Ününü¹⁸⁸

Koyun gibi kurban verdim canımı
Ta ezelden diyner idim ününü
Gördüm cemâlini tutdum yolunu
Tuttum eteğini salmam sanıyom

Ta ezelden böyle çaldı kalemi
Gezdim seyreyledim cümle âlemi
Alnında gördüm levh-i kalemi¹⁸⁹
Çalındı kalemler bozmaz sanıyom

Çalındı kalemler ervâh-ı âdem
Elham suresidir gönlümde Hüda'm
Bu aşka düşeli ağlarım neden
Aşkına düşeli gülmem sanıyom

Aşkına düşüp de canımdan geçtim
Rahmet deryâsından bâdeni içtim
Bu fâni mülküne çok geldim geçtim
Elest ikrârımdan¹⁹⁰ dönmem sanıyom

Derviş Edna'm bir ikrârda ağlndım¹⁹¹
Bir gerçeğin keremine bağlandım
Geldim gittim şu cihanda dolandım
Verildi nasipler yelmem¹⁹² sanıyom

37. Uyardın Gafletten Şad Ettin Canı¹⁹³

Sabah seherinde uyardın beni
Uyardın gafletten şad¹⁹⁴ettin canı
Seviyom diyenler nerede hani
Gerçek aşık sevgisinden bellidir

Canımdan sevmişim yârimden geçmem
Muhabbet kapısının¹⁹⁵ sırrımı açmam
Uğramam köprüsün¹⁹⁶ suyundan içmem
Akıyor kevseri baldan bellidir

Kevserin başında Muhammed Ali
İçirdi doluyu¹⁹⁷ mest etti bizi
Severim dostumu neylerim arı¹⁹⁸
Arından geçenler vardan bellidir

Ar eylemeyenler varı edemez
Şaşırır yolunu doğru gidemez
Başı bunalmazsa kurban adamaz
Kesilse kurbanlar yiten bellidir

Derviş Edna'm belli oldu varımız
Dosttan dosta kavuşması kârimiz
Geçmişim dünyadan teslim varımız
Varından geçenler kârdan bellidir

188 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK12), (KK13).

189 Üzerine insan kaderinin, olmuş ve olacakların yazılı olduğuna inanılan tanrısal levha. Alinyazısı.

190 Ruhlar meclisi olarak kabul edilen elest bezmi ruhlar yaratıldıktan sonra Tanrının ruhlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" diye sorduğu yerdir. Burada tabi ki diyenlerle ona ne şüphe böyle soru olumu, Rabbin ne kusur işledik de bize bunu soruyorsun diyen iki grup ruh vardır. Aleviler Allah'ın varlığına şeksiz şüphesiz inanan ona ne şüphe diyenler olarak kendini kabul eder.

191 Durmak.

192 Dönmem, vazgeçmem, yelin esmesi gibi vazgeçmem, geçici olmam.

193 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK10), (KK11), (KK12), (KK13), (KK20).

194 Neşeli.

195 Kapısına.

196 Köprüsüne.

197 Bâde.

198 Utanmak.

38. Vakit Tamam Oldu Etmem Mahana¹⁹⁹

Gönül evinde seyrettim cihana
Vakit tamam oldu etmem mahana²⁰⁰
Kayıtlı başını gitme tufana
Yolun dikilmeden çare bakmalı

Bu dünya fanidir yetilmez imiş
Yakasız gömlekledeatılmaz imiş
Müşteri bulup da satılmaz imiş
Bulup müşterini kâre bakmalı

Müşteri bulup da kârini yapın
Yolun ırak değil cihana bakın
Ayıtlı yolunu başını sakın
Kurtarıp başını hâle bakmalı

Niceleri geldi geçti cihandan
Her ne ki dilerse dile bu handan
Günde yüz bin kere görünür sende
Gösterip yolunu Pîr'e bakmalı

Derviş Edna'm Pir göründün gözüme
Düşeydim ol sultanımın izine
Âhirinde²⁰¹ gelirsiniz sözüme
Kurtarıp bu başı hale bakmalı

39. Yaktı Şu Sinemi Yine Ayrılık²⁰²

Ey erenler himmet eylen gidelim
Yaktı şu sinemi yine ayrılık
Dünya ahret bir ikrarı güdelim
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Muhammed Ali'den diledim dilek
Dostları görürsen dayanmaz yürek
Ferhat'ı Şirin'den ayıran felek
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Felek bizi inc'elekteneledi
Bülbülün ötüşü sinemi deldi
Dosttan ayrılması bize zor geldi
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Dostum çıkış yollarıma bakıyor
Nur ile münevver²⁰³ olmuş balkıyor²⁰⁴
Bizim nasip usul usul kalkıyor
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Rakiplerin bağı karataş oldu
Müminlerin gözü yaş ile doldu
Bu ayrılık hepisine baş oldu
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

199 Nasihatname, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK10), (KK11), (KK12), (KK13), (KK20), (KK21).

200 Bahane.

201 Âhir.

202 Nefes, 11 Hecelik, (KK10), (KK16).

203 Nurlu, aydınlık.

204 Parlamak.

Sağ yar olup aşk atını koşalım
Gedük bekçilerle yollar aşalım
Mümin müslüm kardeş helallaşalım
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Bir faniye yüz süren olmaz mı hacı
Destindedir mümin müslümler bacı
Ey erenler bize olun duacı
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Yolumuz uğratma borana kışa
Taaccüp²⁰⁵ eyleriz geleni başa
Ben gidiyom yârim ağlama boşa
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Dilerim mecnunlar leylasın bulsun
Gelen gelsin konan nişane kalsın
Balım Sultan bize kılavuz olsun
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

Derviş Edna'm der ki ayrılmam sandım
Aşkın bâdesini nuş ettim kandım
Ayrılık elinden şu sinem yandı
Yaktı bu sinemi yine ayrılık

40. Yaktı Kül Eyledi Aşkın Ateşi²⁰⁶

Müşteri olmayana satma kumaşı
Yaktı kül eyledi aşkın ateşi
Parlayıp doğuyor şahın güneşi
Gönül ne yatıyon kalk hacet dile

Ser çeşmeden gelir suyun durusu
Çırpınıp ötüyor cennet hurisi
Uyanırsam bir kez gece yarısı
Gönül ne yatıyon kalk hacet dile

Dara durmuş meleklerin hepsi
Âdem olan kendi yapar yapısı
Seherde açılır cennet kapısı
Gönül ne yatıyon kalk hacet dile

İraikipler başa kaku kakmadan
Kara toprak üstümüze çökmeden
Gökte melek kaygusunu çekmeden
Gönül ne yatıyon kalk hacet dile

Erenlerin evliyanın varisi
Kalkar hacet diler gece yarısı
Çırpınıp ötüyor arşın²⁰⁷ hurisi
Gönül ne yatıyon kalk hacet dile

Hak yarattı cümle yoksulu bayı²⁰⁸
Gökte melek zebil²⁰⁹ yerde semayı
Hak sen mahrum etme Derviş Edna'yı
Gönül ne yatıyon kalk hacet dile

206 Nefes, 11 Hecelik, (ÇEVİK, 2008), (tarafımızca düzeltilmiştir), (KK7), (KK10), (KK11), (KK12), (KK13), (KK16), (KK20).

207 Gökyüzü.

208 Eski Türkçede (Göktürk metinleri) zengin demek.

209 Çok.

205 Hayrete düşmek, hayrette kalmak, şaşmak.

SONUÇ

Derviş Edna hakkında akademik çalışma yapılmamış olması, onun hayatının ve deyişlerinin sözlü gelenek içinde yaşamaya mahkum edilmesi ile sonuçlanmıştır. Kendi köyünde seveninin az olması, onu araştırmamızı ve hakkında bilgi toplamamızı güçleştirmiştir. Kendisi hakkında edinilen bilgiler çok geniş bir alan çalışması yapmamızı gerekmiştir. Bu geniş coğrafyadan toplanan bilgiler sonucunda Derviş Edna'nın hayatı ve düşünce dünyası, gerek deyişleriyle gerekse hakkında duyduğumuz menkıbe ve kerametleriyle anlatmaya çalışılmıştır. Mürşidinin Kul Fakir gibi önemi bir eren olması da onun deyişlerine ve kendisine duyulan saygıyı artırmıştır. Deyişleri sevenleri tarafından kutsal kabul edilip bozulmasından kaçınılmıştır. Yazılı kaynaklar ve sözlü halk kültürü vasıtasıyla 39 deyiş ele geçmiştir. Derviş Edna, yazdığı deyişlerde son derece duru bir Türkçe kullanmıştır. Çoğunlukla hecenin on birli ölçüsünü kullanmıştır. Bu deyişler analiz edilip değerlendirilmiş, karşılaştırılmış ve bilinmeyen, anlaşılmayan kelimeler dipnotlarda açıklanmış olup türü, hece ölçüsü ve derlendiği kaynaklar da yine dipnotlarda verilmiştir. Ezberlerde kolay kalabilecek deyişler olmasının da avantajı ile yörede yaptığımız alan derlemesi neticesinde ulaşılan bu deyişlerin, yazılı kaynaklarla da karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırma boyunca halk bilimi metotları ile derleme merkezli bir çalışma izlenmiştir.

Çalışmamız boyunca erenimizin deyişlerinin bütünlüğüne sadık kalınarak bu makale meydana getirilmiştir. Deyişler bozulmadan en doğru hali ile yazılıp analiz edilmiştir. Deyişlerinin ve hayatının makale formatına dönüştürülerek kalıcılığı sağlanmış olup Derviş Edna'nın geleceğe aktarılmasına hizmet edilmiştir. Böylelikle de Derviş Edna günümüzde olduğu gibi gelecekte de yaşayacaktır. Bu deyişleri okuduktan sonra gönlünüzde Derviş Edna ve Hakk sevgisini hissetmişseniz, bu ışık Hakk'ın tecellisi oluyor ve biz de görevimizi yerine getirmiş bulunuyoruz. Olabilecek tüm kusurlar şahsımıza aittir. Böylesine önemli bir zatı sizlere tanıtmaktan memnun olduğumuzu belirterek makalemizi sonlandırıyoruz.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, Ali Cem. (2010). *Gaziler Ovacığ*ı Aşıkları. İstanbul.
- ÇEVİK Mehmet. (2008). *Çorumlu Hak Aşıkları: Derviş Edna ve Fedai*. İstanbul.
- İŞİK, Caner. (2013). *Gaziler Ovacığ*'ından Bir Eren; Kul Hüseyin Alevilik Araştırmaları Dergisi- TheJournal Of Alevi Studies, Kış-Winter 2013 Sayı/Volume 6, 67-124
- İŞİK, Caner; ONAR, Ali. (2015). "Deli Boran; Gaziler Ovacığından Bir Eren Alevilik Araştırmaları Dergisi". The Journal Of Alevi Studies, S. 9, s. 1-50.
- İŞİK, Caner. (2012). "Halk İnançlarında Kalıp Değiştirme, Ruh Göçü". *Kültürümüzde Tebdil-i Kıyafet, ACTA TURCICA Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*. S. 2-1, s. 48. www.actaturcica.com.

KAYNAK KİŞİLER

- Ali DOĞMUŞ: Çorum-Karasar köyü, 1927 doğumlu, İlkokul mezunu. Köyün bilinen hocalarındandır. Havas ilimleri ile ilgilenir. Civarda yaşamış en eski erenler hakkında bilgisi bulunur. Arapça ve Farsça'ya hakimdir (KK1).
- Bayram ÇETİN: Çorum-Karasar köyü, 1932, İlkokul mezunu. Yörede eski yazıyı okuyup yazabilen cem erkanlarında hocalık yapan aynı zamanda havas ilimleri ile de ilgilenen ilim sahibi bir şahsiyettir (KK2).
- Behiye ERCELEP: Amasya-Merzifon, 1926-2015, İlkokul Mezunu. Derviş Edna'nın iki çocuğundanbüyükolanıdır.Doğumundan iki yıl sonra babasını kaybetmiştir. Bildiği deyişleri annesi ve onu sevenlerinden öğrenmiştir. 2015 yılında vefat etmiştir (KK3).
- Cafer UZUN: Çorum-Karasar köyü, 1960, lise mezunu. Dervişlik geleneği ve deyişlere olan merakıyla tanınır. Yörede bulunan civar köylere ve Amasya'nın ilçe ve köylerine gidip oradaki gerçeklerin sohbetinde bulunmuştur. Birçok deyişi not almış şahsi defterine geçirmiştir (KK4).
- Hasan BASKIN: Çorum-Merkez-Harmancık köyü, 1941 doğumlu, ilkokul mezunu. Yörede bir çok yeri çok iyi bilir. Ezberinde birçok deyiş bulunur (KK5).
- Hasan SALBAŞ: Çorum-Karasar Köyü, 1930 doğumlu, ilkokul mezunu. Köyün en yaşlı insanı olduğu için çok fazla olaya ve kişiye şahit olmuştur. Derviş Edna hakkındaki bilgilere babası vasıtasıyla vakıftır (KK6).
- Hasan YÜCEER: Çorum-Karasar Köyü, 1956 doğumlu, lise mezunu. Babası Derviş Edna zamanında yaşamıştır. Deyiş sevgisi sebebi ile başta Derviş Edna olmak üzere birçok aşık ve dervişin deyişlerini topladığı defteri vardır. Hasan Yüceer de anlattıklarını bilhassa babasının deyişler topladığı cönkten öğrenmiştir (KK7).
- Hüseyin USLU: Çorum-Merkez-Karasar köyü, 1955 doğumlu, ilkokul mezunu. Köyde fazla yaşamayıp ömrünün çoğunu Amasya'nın Gümüşhacıköy ilçesinde geçirmiştir. Civar köylerde tanıdığı çok olup yöre hakkında bilgilidir (KK8).
- Hüseyin KILIÇ: Amasya-Merzifon-Balgöze (Ömert/Emert) köyü, 1944 doğumlu, ilkokul mezunu. Amasya'da doğup Çorum'da yaşamıştır. İki şehir civarındaki birçok aşıkla oturup kalkmış ve onların meclislerinde bulunmuştur. Çoğu deyişi ezbere bilir (KK9).
- Kadim ONAR: Çorum-Merkez-Karasar köyü, 1966 doğumlu, ilkokul mezunu. Derviş Edna, annesinin dayısıdır. Ezberinde birçok erene ait deyiş mevcuttur. Bildiklerinin çoğunu, Derviş Edna'nın sevicilerinden olan anneannesinden öğrenmiştir (KK10).
- Kemal GEVREK: Çorum-Karasar Köyü, 1961 doğumlu, ilkokul mezunu. Köye gelen her aşığın sohbetinde bulunmuştur. Duyduğu ve dinlediği deyişi yazıya aktarmıştır. Yörede yaşamış birçok derviş ve aşığın deyişlerini kaydetmiştir (KK11).
- Mehmet AL: (Zobu'nun Memmet) Çorum-Merkez-Karasar köyü, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu. Dedesi de bir derviş olup kendisinin de birçok deyişi vardır. Aşıklık geleneğine ilgilidir. Ezberinde birçok deyiş bulunur (KK12).
- Mehmet ÇELİK: Çorum-Karasar köyü, 1974 doğumlu, İlkokul Mezunu. Yörede birçok aşığın ve dervişin muhabbetinde bulunmuştur. Çok uzun süredir deyiş toplama işinde aktiftir. Kendi tuttuğu defterine yörede bulunan eren ve dervişlerin deyişlerini yazar. Kendine ait birkaç tane defteri mevcuttur (KK13).
- Melek TURAP: Çorum-Karasar köyü, 1930, ilkokul mezunu. Çok genç yaşta dul kalan Melek hanımın dedesi Satılmış derviştir. Çocukluğunda birçok yöre erenini görmüş ve hizmet etmiştir. Yanyatan, Biçare, Sefil Memmet gibi erenler hakkında bilgi sahibidir. Ezberinde yöre deyişleri vardır (KK14).

Muharrem ÇIRAK: Çorum-Karasar köyü, 1952, ilkokul mezunu. Yörenin sözlü tarihini ve olaylarını bilen Bıçare dervişin sevenlerinden olan derviş dostudur (KK15).

Musa YILDIZ: Çorum-Acıpınar köyü, 1933, okula gitmemiş. Okuma ve yazmayı askerlik yaparken öğrenmiştir. Yörede zakirlik yapmıştır. Sefil Mehmet, Bağrıyanık gibi önemli isimler tarafından yetiştirilmiştir. Ezberinde 4000 deyiş olduğu söylenir (KK16).

Sadık ONAR: (Minik) Çorum-Merkez-Karasar köyü, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu. Aşık deyişlerini bilir. Yöredeki birçok dervişin deyişlerini ezbere bilir (KK17).

Satı ONAR: Çorum-Karasar Köyü, 1972, ilkokul mezunu. Kendisi derviş torunu olup deyişlere meraklıdır. Kireymir ve Sarıbuğday köylerinden bir çok deyiş öğrenmiş ve deyişleri ezberinde korumuştur (KK18).

Süleyman AKYILDIZ: Çorum-Karasar köyü, 1942, İlkokul mezunu. Köyün dini bilgisi yüksek kişilerinden ve hocalarındandır. Köyde uzun süre imamlık yapmış ve dini ilimlerle iç içe biridir. Arapça bilir. Deyiş söylemeye çok meraklıdır. Her konuştuğu kişiye muhakkak bir deyiş okur. Bu deyişler genelde Kul Fakir, Derviş Edna veya Bıçare'ye aittir. Kendisi Bıçare'nin bir çok sohbetinde bulunmuştur (KK19).

Tayfun ÇETİN: Çorum-Karasar köyü, 1986, lise mezunu. Kendisi aile olarak dini bilgisi oldukça fazla olan bir aileden gelir. Öğrenmeyi seven ve okuyup araştıran birisidir (KK20).

Zeynal AL: Çorum-Karasar köyü, 1953, ilkokul mezunu. Kendisi de derviş oğlu olduğu için bu işlerin ister istemez içindedir. Küçükken duyduğu çoğu deyişleri unutmamıştır ve ezberinde korumuştur (KK21).

DERVİŞ EDNA'NIN DEYİŞLERİNİN DİZİNİ

Açılmış Bahçede Güle Benziyor
Aldurdum Kuzum Ciğerden Meledim
Arz Eder Gönüller Eyiyor Canım
Az Bir Şeyden Bulanma
Bir Fatiha Üç İhlâs-ı Şeriftir
Biz Gidelim Hoşça Kalın Kardeşler
Cihan Yedi Kere Tülenecektir
Cihanı Verseler Ayrılmam Senden
Coş Edip Selamım Alır mı Bilmem
Çevre Yanı Nura Benzer
Dağıldı Nasipler Gel Eriş Paya
Dertli Sinem Her Çiçeğe Konamam
Didemden Akıttım Kan ile Yaşı
Düldül'ün Yeli mi Ola
Ehl-i Bey(i)tləri Yastı da Gitti
Eyliğe Çevir de Yüzümüz Güldür
Gel Nasihatımı Tuta Gör Kardeş
Hakk'ın Buyruğuna İman Edelim
İki Melek Bir Sofuya Tayindir
İmam Hüseyin'e Çok Oldu Zahmet
Kan ile Dolmadı mı?
Keremler Kânisin Eyle Hidayet
Kısmet Verir Yoksuluna Bayına
Kudret Hanundan Lokmasın Yerdim
Marifet Ehli de Kemalın Buldu
Nur ile Yunrulmuş Cemâlin Gördüm
Ortalık Karıştı Yalan Düzüldü
Ötüşür Kumrular Bülbül Duacı
Rakibin Yanında Söylemez Dilim
Sadık Yar Olana Şarım Pazarım
Senin Emrin ile Söylüyor Dilim
Söyleyim de Kulak Verin Erenler
Şad Et Gönümüzü İstemem Kışı
Şad Etti Gönümü Ummana Daldım
Şimdiki Âlemde Lâl Olmak Evlâ
Tâ Ezelden Diyner idim Ününü
Uyardın Gafletten Şad Ettin Canı
Vakit Tamam Oldu Etmem Mahana
Yaktı Kül Eyledi Aşkın Ateşi
Yaktı Şu Sinemi Yine Ayrılık

Uşak-Sivashı-Hacım
Köyü-Kolu Açık
Hacım Sultan Ocağı*

